

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิธีการดรรชนียะสุนักเรียนในโรงเรียน
หาดใหญ่วิทยาการ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและ
นำเสนอตามลำดับดังนี้

- 2.1 ความหมายของการดรรชนียะสุ
- 2.2 คุณลักษณะของการดรรชนียะสุ
- 2.3 วิธีการดรรชนียะสุ
 - 2.3.1 การใช้เรื่องราวจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ
 - 2.3.2 การเป็นแบบอย่างที่ดี
 - 2.3.3 การสนทนา
 - 2.3.4 การฝึกฝนแบบค่อยเป็นค่อยไปจนเกิดความเคยชิน
 - 2.3.5 การลงโทษ
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมายของการดรรชนียะสุ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับความหมายของการดรรชนียะสุ
ได้มีนักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังนี้

อับดุลลอฮ์ นาซิหฺ อุลวาน (2553, คำนำ) ได้กล่าวถึงความหมายตาม
พจนานุกรมของคำว่า อัด-ดรรชนียะสุไว้ว่า หมายถึง การเพิ่มพูนขึ้น การเจริญงอกงาม การ
อบรมเลี้ยงดู การแก้ไขให้ดีขึ้น การสั่งสอน การปกครองดูแล การนำสิ่งหนึ่งสิ่งใดสู่ความ
สมบูรณ์ของมัน การสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใด จากชั้นหนึ่งถึงอีกชั้นหนึ่งจนถึงขีดความสมบูรณ์

และได้กล่าวไว้ว่า การดรรชนียะสุโดยทั่วไป หมายถึง การฝึกอบรมอย่าง
ต่อเนื่อง และเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด มีระเบียบวินัย มีแผนงาน มีหลักสูตร มีการติดตามผล
ตลอดจนแบบแผนหรือวิธีการอื่น ๆ ที่จำเป็น โดยมีความมุ่งหมายให้เกิดทักษะอย่างใด
อย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่าง จนมีความชำนาญ หรือกลายเป็นนิสัยประจำตัว โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งแวดวงการทำงานเพื่ออิสลาม หรือเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานให้อยู่ใน
กรอบของอิสลาม จะหมายถึงการปลูกฝังอิสลามแก่มุสลิมโดยผ่านกระบวนการดรรชนียะสุ
เพื่อให้มีบุคลิกภาพตามแบบอย่างอิสลาม ทั้งความรู้สึกรู้สึกนึกคิด คำพูด กิริยามารยาท และ
การแสดงออกต่าง ๆ

อิบรอเฮม มุสต่อฟา หะยีสาอิ (2557:ออนไลน์) คำว่า **التربية** (อัตรบียะฮฺ) หรือ **التربية الإسلامية** (อัตรบียะฮฺ อัลอิสลามียะฮฺ) ไม่มีบัญญัติไว้ใน อัลกุรอานหรือในหะดีษ หรือแม้แต่ในตำราเก่าของอุลามาคือที่เป็นที่รู้จักก็ไม่ได้บัญญัติคำนี้ขึ้นมา แต่ตามพจนานุกรมอาหรับ ได้ให้ความหมายของคำว่า **التربية** ไว้ว่ามาจากรากศัพท์ต่อไปนี้

1. **تربية** มาจากคำว่า **ربو يربو** (เราะบา ยัรบู) หมายถึง การเพิ่มพูนขึ้นและเจริญงอกเงย ดังนั้น การศึกษาหรือ **التربية** หมายถึง การเพิ่มหรือเจริญงอกงามซึ่งมีความหมายเดียวกับ คำว่า Education is Growth (การศึกษาคือการเจริญงอกงาม) และความหมายของ อัตรบียะฮฺ

2. **تربية** มาจากคำว่า **ربى يربى** (เราะบา ยุรบี) การดูแลและเลี้ยงดู

3. **تربية** มาจากคำว่า **رب يرب** (ร็อบบะ ยะรুব) หมายถึง การแก้ไขให้ดีขึ้น การสั่งสอน การปกครองดูแล

ซึ่ง อิบรอเฮม มุสต่อฟา หะยีสาอิ ได้สรุปความหมายของการตรบียะฮฺตามรากศัพท์ในพจนานุกรมภาษาอาหรับว่า **التربية** มีความหมายเดียวกับการศึกษา ซึ่งหมายถึงกระบวนการส่งเสริมและพัฒนาความสามารถและทักษะของบุคคลเพื่อตอบสนองความต้องการของชีวิตในทุกแง่มุม หรือ กระบวนการสร้างบุคคลให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่ตนเองอาศัยอยู่

Muhummad Wayihunn (1999:44) ได้กล่าวไว้ว่า การตรบียะฮฺ หมายถึง การศึกษาถึงปัญหาต่าง ๆ ในเรื่องของการตรบียะฮฺจากมุมมองอิสลาม”

Fat-hiyat Umar (1982:44) ได้กล่าวไว้ว่า การตรบียะฮฺ หมายถึง หลักสูตรเพื่อการพัฒนาสังคมให้อยู่บนหลักการอิสลาม ในด้านอุดมการณ์ และคุณค่าและทฤษฎีต่าง ๆ ของอิสลามในทุก ๆ การเคลื่อนไหวของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐศาสตร์ และสังคม

Abdu Al-Rahman (1979:36) ได้กล่าวไว้ว่า การตรบียะฮฺ หมายถึง การพัฒนาด้านความคิดของมนุษย์ และการจัดระบบทางด้านการเป็นอยู่ และความรู้สึกซึ่งวางอยู่บนรากฐานแห่งศาสนาอิสลาม เพื่อให้เป้าหมายการใช้ชีวิตของบุคคลและสังคมนั้นเกิดขึ้นจริงและสำเร็จลุล่วง

Alee Isma-il (1987:36) ได้กล่าวไว้ว่า การตรบียะฮฺ หมายถึง ความเข้าใจ มารยาท และวิธีการ และทิศทาง ซึ่งถูกรวบรวมไว้ในเหล่าบรรดาโองการต่าง ๆ ในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน และแบบฉบับของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เพื่อใช้เป็นสื่อในการขัดเกลาบุคลิกภาพของมนุษย์ ในด้านต่าง ๆ ที่หลากหลาย

Miqdad (1986:26) ได้กล่าวไว้ว่า การตํรบียะฮฺ หมายถึง การพัฒนาให้มุสลิมเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์แบบในทุก ๆ ด้านของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพพลานามัยหรือด้านหลักศรัทธา ด้านจิตวิญญาณ ด้านมารยาท ด้านความต้องการ และการสร้างสรรค์ในทุก ๆ ช่วงของการเจริญเติบโตของชีวิต ด้วยกับระบอบ อุดมการณ์ วิธีการของอิสลาม

Abdu Al-Rahman. (2004:27) ได้กล่าวไว้ว่า การตํรบียะฮฺ หมายถึง ความพยายามอดุสฮาหะ การวางแผน ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ เพื่อที่จะให้มนุษย์เป็นมนุษย์ที่อยู่ตามครรลองอัลกุรอานและแบบอย่างของท่านนบี ﷺ และเป็นผู้ที่สามารถทำให้เป้าหมายที่ตั้งไว้เกิดขึ้นจริงได้ ไม่ว่าจะเป็นเป้าหมายการดำเนินชีวิตบนหน้าแผ่นดิน ความเป็นบ่าว หรือการสืบช่วงต่อการปกครองก็ตาม

Abdullah Bin Shalih (1982:44) การปฏิบัติ อุดมการณ์ มารยาท หนทาง สำนวน และวิธีการต่าง ๆ ในการตํรบียะฮฺ ซึ่งมีที่มาจากอัลกุรอานและซุนนะฮฺของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่สะอาดบริสุทธิ์ เพื่อเป็นสื่อในการที่จะทำให้บุคลิกภาพของความเป็นมนุษย์ สังคม และประชาชาติอยู่บนความมีเกียรติ อยู่บนสัจธรรม และอยู่บนทางนำ

Khalid Hamid Al Hashimy (2000:17-18 อ้างถึงใน ซอลีฮะห์ หะยีสะมะแอ, 2551:5-6) ได้กล่าวว่า ได้กำหนดคำนิยามของ “ตํรบียะฮฺ” ว่าหมายถึง การพัฒนาและส่งเสริมมนุษย์อย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้มีความสมบูรณ์ในทุก ๆ ด้าน โดยวางอยู่บนฐานของคำสอนอิสลาม จากคำนิยามนี้ทำให้เราทราบว่า การตํรบียะฮฺนั้นต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง มีเป้าหมาย โดยพัฒนาส่งเสริมในทุก ๆ ด้าน เพื่อความสงบสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า และได้สรุปความหมายของ “ตํรบียะฮฺอิสลามียะฮฺ” คือ การเตรียมพร้อมหรือพัฒนามนุษย์ให้อยู่ในแนวทางที่ดี ถูกต้อง ซึ่งมูร็อบบียะฮฺที่แท้จริงคืออัลลอฮฺ ﷻ การตํรบียะฮฺของอัลลอฮฺสามารถแบ่งออกได้ 2 ลักษณะคือ

1. ตํรบียะฮฺทั่วไป คือการสร้างมัตลุค (สิ่งถูกสร้าง) ทั้งหลาย และทรงให้ริชกี (ปัจจัยยังชีพ) และทรงให้อีดาเยฮฺ (ชี้ทางนำ) เพื่ออำนวยความสะดวกให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตอยู่บนโลกนี้ได้

2. ตํรบียะฮฺเป็นการเฉพาะ คือการตํรบียะฮฺผู้ที่พระองค์ทรงรักและเมตตา โดยการให้อีหม่านและทางนำ ทรงให้พวกเขาห่างไกลจากสิ่งไม่พึงประสงค์ทั้งหลาย นั่นคือการตํรบียะฮฺสำหรับบรรดानीและวาลี

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ตํรบียะฮฺ (التربية) หมายถึง การอบรมและการขัดเกลาด้วยวิธีการต่าง ๆ อันสอดคล้องกับหลักการศาสนาอิสลามซึ่งมีอัลกุรอานและอัลซุนนะฮฺเป็นฐาน เป็นการส่งเสริมพัฒนาความสามารถและทักษะของบุคคลเพื่อตอบสนองความต้องการของชีวิตในทุกแง่มุม เป็นการสร้างบุคคลให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่ตนเองอาศัยอยู่ ซึ่งกว้างกว่าคำว่า การศึกษาหรือ Education ในภาษาอังกฤษ

นั่นเป็นเพราะ การตรึงบียะฮ์เป็นการมุ่งหวังสู่การพัฒนา ความสุข ความสำเร็จ และการเป็นคนดี ที่มีจุดมุ่งหมายทั้งในโลกนี้และความสุขที่ยั่งยืนในโลกหน้า

2.2 ลักษณะของการตรึงบียะฮ์

อับลลอฮฺ นาซีหฺ อัลลาล (2547:20-23) ได้กล่าวถึงลักษณะของการตรึงบียะฮ์ว่า การตรึงบียะฮ์มีคุณลักษณะ 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ความศรัทธาอันมั่นคง คือ การมีความศรัทธา(อิหม่าน) ที่มั่นคงไม่มีวันสั่นคลอน และโอนอ่อน ดังอัลกุรอานที่ได้กล่าวว่า

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ
يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ﴿١٥﴾

ความว่า แท้จริงศรัทธาชนที่แท้จริงนั้น คือ บรรดาผู้ศรัทธาต่ออัลลอฮฺ และเราะซูลของพระองค์ แล้วพวกเขาไม่สงสัยเคลือบแคลงใจ แต่พวกเขาได้เสียสละต่อผู้ตั้งนตวัยทรัพย์สินสมบัติของพวกเขา และชีวิตของพวกเขาไปในหนทางของอัลลอฮฺ ชนเหล่านั้นแหละคือบรรดาผู้สัตย์จริง

(อัล-หุจญรอต:15)

2. ความบริสุทธิ์ใจอย่างแท้จริง นั่นคือ ผู้ที่ทำหน้าที่ในการตรึงบียะฮ์จะต้องมีความบริสุทธิ์ใจ (อิกลาศ) อย่างแท้จริง โดยไม่มีการเสแสร้ง แกล้งทำดังอัลกุรอานที่ได้กล่าวว่า

وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ
وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ ﴿٥﴾

ความว่า และพวกเขามิได้ถูกบัญชาให้กระทำอื่นใดนอกจากเพื่อเคารพ
ภักดีต่ออัลลอฮฺ เป็นผู้มีเจตนาบริสุทธิ์ในการภักดีต่อพระองค์ เป็นผู้อยู่ใน
แนวทางที่เที่ยงตรงและดำรงการละหมาด และจ่ายชะกาต และนั่นแหละคือ
ศาสนาอันเที่ยงธรรม

(อัล-บัยยินะฮฺ : 5)

3. ความตั้งใจจริงอย่างแน่วแน่ คือการมุ่งมั่นตั้งปณิธานด้วย
ความแน่วแน่ โดยไม่มีความเกรงกลัวหรือขลาดกลัวในสิ่งอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺ ﷻ ดังที่มี
กล่าวในอัลกุรอานว่า

الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَخَشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ
وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا ﴿٣٩﴾

ความว่า บรรดา (นบี) ผู้ที่ได้เผยแผ่ศาสน์ทั้งหลายของอัลลอฮฺ และพวกเขา
กลัวเกรงพระองค์ และไม่กลัวเกรงผู้ใดนอกจากอัลลอฮฺ และพอเพียงแล้ว
ที่อัลลอฮฺเป็นผู้ทรงชำระสอบสวน

(อัล-อะหฺซาบ : 39)

4. การทำงานหนักที่ไม่รู้จักคำว่าอ่อนล้า คือการทำงานที่ไม่มีความรู้จักคำว่า
อ่อนเปลี้ยเพลียแรง และเมื่อยล้าใด ๆ ดังอัลกุรอานที่ได้กล่าวว่า

وَقُلْ أَعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ
وَسَتُرَدُّونَ إِلَىٰ عِلْمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ
تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾

ความว่า จงกล่าวเถิด(มุฮัมมัด) ว่า “พวกท่านจงทำงานเถิด แล้วอัลลอฮ์ จะทรงเห็นการทำงานของพวกท่าน และเราะซูลของพระองค์และบรรดามุอ์มินก็จะเห็นด้วย และพวกท่านจะถูกนำกลับไปยังพระผู้ทรงรอบรู้ในสิ่งเร้นลับและสิ่งเปิดเผยแล้ว พระองค์จะทรงแจ้งแก่พวกท่าน ในสิ่งที่พวกท่านทำไว้”

(อัต-เตาบะฮ์ : 105)

5. การเสียสละอันสูงค่า คือการเสียสละอันสูงค่าที่ไม่รู้จักสิ่งใด ๆ นอกจากชัยชนะหรือไม่ก็พลีชีพ (ชาฮาดะฮ์) ไปในหนทางของอัลลอฮ์ ﷻ เท่านั้น ดังอัลกุรอานที่ได้กล่าวว่า

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا
مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ
الرَّسُولُ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصُرُ اللَّهُ ۗ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ

قَرِيبٌ ﴿٢١٤﴾

ความว่า หรือพวกเจ้าคิดว่า พวกเจ้าจะได้เข้าสวรรค์ โดยเยี่ยงอย่างของผู้ ล่วงลับไปก่อนพวกเจ้า ยังมีได้มายังพวกเจ้าเลย ซึ่งบรรดาความลำบาก และความเดือดร้อนได้ประสบแก่พวกเขา และพวกเขาได้รับความ หวันไหว จนกระทั่งเราะซูลและบรรดาผู้ศรัทธา ซึ่งอยู่กับเขา กล่าวขึ้นว่า เมื่อไรเล่าการช่วยเหลือของอัลลอฮ์ พึงรู้เถิดว่าแท้จริงการช่วยเหลือ ของอัลลอฮ์ใกล้อยู่แล้ว

(อัล-บะเกาะเราะฮ์ : 214)

สำหรับการตรัสให้ประสบความสำเร็จได้นั้น นอกจากวิธีการตรัสบิยะฮ์ ที่จะกล่าวหลังจากนี้แล้ว ปัจจัยที่สำคัญที่ควบคู่กันก็คือ คุณลักษณะของผู้ที่ตรัสบิยะฮ์นั่นเอง อัลบุนยาน ฟิตยะตุลฮัก (2551: 47) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการตรัสบิยะฮ์ ไว้ว่า หลักการตรัสบิยะฮ์เริ่มต้นด้วยการสร้างบุคลิกภาพของการเป็นมุสลิมและติดตาม มาด้วยการสร้างบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมของมุสลิม นั้นหมายความว่าควรเริ่มต้นที่ การเปลี่ยนแปลงตัวเองแล้วตามมาด้วยการเรียกร้องเชิญชวนผู้อื่น จนในที่สุดสามารถ สร้างสภาพแวดล้อมของสังคมที่เป็นมุสลิมได้หนึ่งร้อยเปอร์เซ็นต์ หรือจนถึงขั้นที่ว่า

กฎหมายแห่งอัลกุรอานจะถูกประกาศใช้ในสังคมได้อย่างแท้จริง ซึ่งประกอบด้วย 2 กระบวนการ ดังต่อไปนี้

1. การสร้างบุคลิกภาพความเป็นมุสลิม

ในซูเราะฮ์อะละอิมรอน อายะฮ์ที่ 79 อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ เกี่ยวกับการสร้างบุคลิกภาพความเป็นมุสลิมที่ต้องผูกพันกับพระองค์ว่า

مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُؤْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ
يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ كُونُوا
رَبَّانِيْنَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ

ความว่า “ไม่เคยปรากฏแก่บุคคลใดที่อัลลอฮ์ทรงประทาน คัมภีร์และข้อตัดสิน และการเป็นนบีแก่เขา แล้วเขากล่าวแก่ผู้คนว่า ท่านทั้งหลายจงเป็นบ่าวของฉันอื่นจากอัลลอฮ์ หากแต่ (นบีฮิชาจะกล่าวว่า) ท่านทั้งหลายจงเป็น “ผู้ที่ผูกพันกับพระเจ้า” เกิด เนื่องจากการที่พวกท่าน เคยสอนคัมภีร์ และเคยศึกษาคัมภีร์มา”

(อะละอิมรอน : 79)

ซึ่งในขั้นตอนของการสร้างบุคลิกภาพความเป็นมุสลิมนั้น ประกอบด้วย 3 วิธีการคือ

1.1 การมีอาภักดีฮุส (หลักการยึดมั่น) ที่เข้มแข็ง

การที่จะบรรลุถึงตำแหน่งของผู้ที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงรักได้นั้น จำเป็นต้องมีความบริสุทธิ์ใจ มีความซื่อสัตย์ต่อพระองค์ มอบความรักภักดีแต่พระองค์ เพียงองค์เดียว มอบความเป็นพระเจ้าเพียงองค์เดียว และหลีกเลี่ยงซึ่งการตั้งภาคีใด ๆ เคียงคู่พระองค์ ไม่ว่าจะเป็นการตั้งภาคีที่เด่นชัด เช่นการกราบไหว้รูปปั้น หรือภาคีที่ซ่อนเร้น เช่น การโอ้อวด อีกทั้งยังต้องพยายามศึกษาหาความรู้และทำความเข้าใจกับพระบัญชาที่มาจากพระองค์ เพื่อเป็นหนทางสำหรับประกาศความยิ่งใหญ่แต่พระองค์ในชีวิตของเรา สังคมของเรา และแผ่นดินที่เราอาศัยอยู่นี้

อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ในซูเราะฮ์ยูนุส อายะฮ์ที่ 108 ว่า

قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ

اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾

ความว่า “จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) นี่คือนำทางของฉัน ฉันเรียกร้องไปสู่อัลลอฮ์อย่างประจักษ์แจ้งทั้งตัวฉันและผู้ปฏิบัติตามฉัน และมหาบริสุทธิ์แห่งอัลลอฮ์ ฉันมิได้อยู่ในหมู่ตั้งภาคี”

(ยูนุส : 108)

จากความหมายของอายะฮ์ดังกล่าวเราสามารถนำมาเป็นหลักการสำหรับการดำรงชีวิตในส่วนของการมีอาภักดีต่อซึ่งประกอบด้วย 3 วิธีการคือ

1.1.1 การให้เอกภาพแด่อัลลอฮ์ ﷻ องค์เดียว

การจะเป็นผู้ที่ผูกพันกับอัลลอฮ์ ﷻ ได้นั้น สิ่งแรกที่จะต้องมามีคืออาภักดีที่เข้มแข็ง นั่นคือ การให้เอกภาพแด่อัลลอฮ์ ﷻ องค์เดียว ปราศจากภาคีใด ๆ ทั้งสิ้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จะปฏิบัติอะมัลใด ๆ ก็แล้วแต่ จะต้องมีความบริสุทธิ์ใจเป็นที่ตั้งเสมอ เพราะการงานที่ไม่มีความบริสุทธิ์ใจนั้นย่อมจะไม่ถูกตอบรับ แม้ว่าจะมีปริมาณมากมายสักเพียงใดก็ตาม

1.1.2 การเจริญรอยตามแบบฉบับของท่านนบี ﷺ

นอกจากจะมีความบริสุทธิ์ใจแล้วการจะปฏิบัติอิบาดะฮ์เพื่อให้พระองค์ทรงตอบรับก็ต้องมีแบบฉบับมาจากท่านเราะฮูล ﷺ เท่านั้น เพราะท่านถูกส่งมาเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับประชาชาติและเป็นความเมตตาแก่ชาวโลกทั้งปวงเราต้องยอมรับว่าไม่มีแบบฉบับใด ๆ ที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงรับรองนอกจากแนวทางที่มาจากท่านเราะฮูล ﷺ เท่านั้น และแบบอย่างที่มีใช้ของอิสลามย่อมเป็นแบบอย่างที่น่าพาสู่ความหายนะทั้งสิ้น

1.1.3 การขัดเกลาคใจตนเอง

การขัดเกลาคใจตนเองทั้งร่างกายและจิตใจอย่างสม่ำเสมอ เราต้องหมั่นตรวจสอบตัวเองอยู่เป็นประจำ ทั้งคำพูด การกระทำ และสิ่งที่อยู่ในหัวใจของเราว่าแต่ละวัน แต่ละนาทีเป็นอย่างไร เราต้องพยายามสำรวจหัวใจของเราไม่ให้เป็นที่แข็งกระด้าง เครื่องหมายอย่างหนึ่งที่บ่งบอกว่าหัวใจแข็งกระด้างคือ การละหมาดไม่มีคฺชูอฺ (นอบน้อม) การฟังหรืออ่านคัมภีร์อัลกุรอานแต่หัวใจไม่รู้สึกละอายหรือมีผลตอบสนองใดๆ หรือการที่ฝ่าฝืนคำบัญชาของอัลลอฮฺ ﷻ เช่น ทั้งละหมาดแต่ไม่รู้สึกละอายหรือเกรงในการลงโทษของพระองค์ ในสังคมบ้านเราพบว่า เยาวชนมุสลิมจำนวนมากละทิ้งการละหมาดอย่างหน้าตาเฉย ไม่คลุมทือญาบโดยไร้ซึ่งความละอายใดๆ ตีมเหล่าเยี่ยงคนต่างศาสนา ตีมโดยที่ไม่มีความรู้สึกเกรงกลัวต่อคำสั่งห้ามของอัลลอฮฺ ﷻ กล้าที่จะทำความชั่วต่างๆ เสมือนว่าคำบัญชาจากอัลลอฮฺ ﷻ ไม่มีความสูงส่งแม้แต่น้อย สิ่งเหล่านี้หากเราปล่อยปละละเลยแล้วอาจจะทำให้หัวใจแข็งกระด้างได้ นอกจากนี้ยังพบว่า การที่เรากระทำความผิดไปเรื่อย ๆ นานวันเข้าจะทำให้เราไม่รู้สึกลัวว่ามันคือความผิดมหันต์ หรือแม้แต่การพบปะผู้คนทำความผิดแต่ไม่ได้เข้าไปห้ามปราม จนในที่สุดความผิดดังกล่าวก็กลับกลายเป็นเรื่องธรรมดา เหล่านี้คือภาวะของหัวใจที่กำลังแข็งกระด้างขึ้นมาทุกขณะ และสิ่งที่จะช่วยรักษาภาวะหัวใจที่แข็งกระด้างคือ การให้อัลกุรอานและอัลหะดีษเข้ามาตรวจสอบ ขัดเกลา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงตัวเองอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับคนที่ต้องการจะเป็นผู้ที่ผูกพันกับอัลลอฮฺ ﷻ ที่แท้จริงต้องประดับประดาเป็นคุณลักษณะเอาไว้ประจำตัวไว้ตลอดไป

1.2 การมีความรู้ที่กว้างขวางและมั่นคง

อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ในซูเราะฮฺอันนิสาอฺ อายะฮฺที่ 59 ไว้ว่า

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي
الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِن تَنَزَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ
إِن كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ

تَأْوِيلًا

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงเชื่อฟังอัลลอฮ์ และเชื่อฟังรอซูลเถิด และยิ่งผู้นำในหมู่พวกเจ้าด้วย แต่ถ้าพวกเจ้าขัดแย้งกันในเรื่องใดก็จงนั้นกลับไปยังอัลลอฮ์และเราะซูล หากพวกเจ้าศรัทธาต่ออัลลอฮ์และวันปรโลก นั้นแหละเป็นสิ่งที่ดียิ่ง และเป็นการกลับไปที่สวยงามยิ่ง”

(อันนิสาอ : 59)

อัลลอฮ์ ﷻ ทรงบัญชาให้พวกเราทุกคนเชื่อพระองค์มั่นใจในเราะซูลของพระองค์ และปฏิบัติตามผู้นำ หรือผู้ที่มีความรู้ในหมู่พวกเรา トラบไตที่ผู้นำของเรามีได้สั่งใช้ให้กระทำในสิ่งที่ขัดต่อหลักการอิสลาม เช่นนั้นก็ไม่นอญญาตให้ปฏิบัติตาม เช่นกัน หากเรามาลองพิจารณาถึงคุณลักษณะของความเป็นผู้นำจากประวัติอิสลามแล้วจะพบว่า ผู้นำแห่งอิสลามในอดีตเปี่ยมล้นไปด้วยความศรัทธาที่มั่นคง การยืนหยัดที่หนักแน่น ซึ่งไม่อาจจะปฏิเสธได้ว่า ผู้นำเหล่านี้เพียบพร้อมไปด้วยความรู้ความเข้าใจในอิสลามที่บริสุทธิ์ทั้งสิ้น ตั้งแต่ท่านเคาะลีฟะฮ์คนแรก คือท่านอับูบักร์ อัศศิดดีก จนกระทั่งเคาะลีฟะฮ์คนสุดท้ายก่อนที่ระบอบเคาะลีฟะฮ์จะล่มสลาย บรรดาผู้นำเหล่านั้นมีความรู้ที่กว้างขวาง และมีคุณธรรมอันสูงส่งอย่างยิ่ง

ดังนั้น การจะเป็นผู้ที่ผูกพันกับอัลลอฮ์ ﷻ ได้จะต้องประกอบด้วยการมีความรู้ที่กว้างขวางเช่นกัน เราจะเป็นผู้นำได้อย่างไรถ้าหากว่าเราขาดความรู้ที่กว้างขวาง และไม่มีความเข้าใจที่ถูกต้องในกิจการต่าง ๆ เพราะการไร้ซึ่งความรู้ที่ถูกต้องและความเข้าใจสถานการณ์ที่ตื้นนั้น อาจจะทำให้ภาวะการณ์เป็นผู้นำต้องถูกต่อต้านและคัดค้านได้ ทั้งยังอาจทำให้การบริหารงานต่าง ๆ นำไปสู่ความผิดพลาดทั้งในเรื่องของศาสนาและการทำงานในโลกนี้

การสร้างสังคมแห่งอิสลามที่สมบูรณ์นั้นควรประกอบด้วยความหลากหลายของแต่ละอาชีพ แต่ละสาขา ขณะเดียวกันทุกคนที่มาจากหลากหลายอาชีพเหล่านั้นต้องมีพื้นฐานของความศรัทธาอันเดียวกัน ดังนั้น ความรู้ที่เป็นองค์ประกอบของการสร้างสรรค์สังคมที่อิสลามต้องการนั้นประกอบด้วย 3 ระดับคือ

1.2.1 ความรู้ระดับเฉพาะเจาะจง

ประการแรก ที่ควรให้ความสำคัญคือความรู้ที่เฉพาะเจาะจง อิสลามต้องการบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ มีความชำนาญ มีความสามารถในวิทยาการต่าง ๆ ทุกแขนง อาทิเช่น บุคลากรทางการแพทย์ วิศวกร นักบริหาร นักการตลาด นักการเมือง ช่างตัดผม เกษตรกร เป็นต้น เหล่านี้เป็นอาชีพที่เฉพาะเจาะจง และอิสลามมิได้ละทิ้ง แต่กลับส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อให้บุคลากรเหล่านี้เพิ่มจำนวนมากขึ้นในสังคม เพราะหากสังคมเราไม่มีวิชาอาชีพเฉพาะเจาะจงเหล่านี้ การจะสร้างสังคมให้เป็นอิสลามก็เป็นไปค่อนข้างลำบาก

1.2.2 ความรู้ด้านศาสนา

ความรู้ด้านศาสนาจำเป็นที่มุสลิมทุกคนต้องมีความรู้พื้นฐานในเรื่องที่เป็นหลักการของศาสนา เช่น หลักศรัทธาที่ถูกต้อง การปฏิบัติศาสนกิจที่จำเป็นต่าง ๆ และความรู้เกี่ยวกับมารยาท และเรื่องราวของอิสลามที่จะช่วยให้เราใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์มากขึ้น ไม่จำเป็นที่ทุกคนจะต้องมีความรู้ศาสนาลึกซึ้งถึงขั้นวินิจฉัยปัญหาศาสนาได้ แต่ก็มีควมจำเป็นอย่างยิ่งเช่นกันที่สังคมจะต้องให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนในการสร้างนักวิชาการหรือบุคลากรที่มีความรู้ในเรื่องศาสนา เพื่อเป็นการสร้างสังคมให้อยู่รอดตามแนวทางแห่งอิสลาม

1.2.3 ความรู้ทั่วไปหรือความรู้ระดับสากล

ความรู้ระดับนี้เป็นความรู้ทั่วไป ที่จะช่วยเสริมสร้างชีวิตและสังคมมุสลิมให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น เช่น ความรู้เกี่ยวกับการบริหารชีวิต ความรู้เกี่ยวกับข่าวและสถานการณ์รอบโลก ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายบ้านเมืองที่จำเป็นสำหรับมุสลิม ในภาวะที่เรากำลังสร้างระบอบการปกครองอิสลามให้เกิดขึ้นในสังคมของเราก็เป็นสิ่งที่ขาดไปไม่ได้ ความรู้เรื่องการพัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ ตลอดจนเทคนิคหรือวิธีการที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในตัวเองและสังคมของเราก็เป็นสิ่งที่ควรได้รับการส่งเสริมเช่นกัน อิสลามได้วางรากฐานของการสร้างสังคมแห่งอิสลามเอาไว้อย่างเป็นระบบแล้ว แต่แล้วระบบเหล่านี้ได้ถูกทำให้จางหายไปจึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสังคมมุสลิมปัจจุบันที่จะต้องได้รับการฟื้นฟูและส่งเสริมให้สังคมแห่งอิสลามกลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง

1.3 การมีความพยายาม เสียสละ และต่อสู้ในทุก ๆ ระดับ

وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ ۗ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ

عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ۗ مَلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ ۗ هُوَ سَمَّاكُمُ

الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا

عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ ۗ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ

وَأَتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ

وَنِعْمَ النَّصِيرُ ﴿٧٨﴾

ความว่า “และจงต่อสู้เพื่ออัลลอฮ์ ซึ่งเป็นการต่อสู้ที่แท้จริงเพื่อพระองค์ พระองค์ทรงคัดเลือกพวกเจ้า และพระองค์มิได้ทรงทำให้เป็นการลำบากแก่พวกเจ้าในเรื่องของศาสนา ศาสนา(ที่ไม่ลำบาก) คือ ศาสนาของอิบรอฮีม บรรพบุรุษของพวกเจ้า พระองค์ทรงเรียกชื่อพวกเจ้าว่ามุสลิมในคัมภีร์ก่อน ๆ และในอัลกุรอาน เพื่อเราะซูลจะได้เป็นพยานต่อพวกเจ้า และพวกเจ้าจะได้เป็นพยานต่อมนุษย์ทั่วไป ดังนั้นพวกเจ้าจงดำรงการละหมาดและบริจาคซะกาต และจงยึดมั่นต่ออัลลอฮ์ พระองค์เป็นผู้คุ้มครองพวกเจ้า เพราะพระองค์คือผู้คุ้มครองที่ดีเลิศ และผู้ทรงช่วยเหลือที่ดีเยี่ยม

(อัลหัจญ์ : 78)

การต่อสู้ที่แท้จริงเท่านั้นที่จะสามารถประกาศอิสรกรรมบนหน้าแผ่นดินแห่งนี้ได้ นักกิจกรรมจำนวนมากมาที่ลุกขึ้นมาทำงานได้ระยะหนึ่งแล้วหายไป เพราะคนเหล่านี้มิได้ตั้งใจอย่างแน่วแน่จะพยายามต่อสู้ด้วยความจริงจัง จากคำบัญชาในอายะฮ์นี้ อัลลอฮ์ ﷻ มีบัญชาให้ให้เราต่อสู้ในศาสนาของพระองค์ด้วยการต่อสู้ที่จริงจัง แต่เหตุไฉนเล่าคำบัญชาเหล่านี้กลับถูกละเลยจากมุสลิมจำนวนมาก ดังนั้นสำหรับคนที่ต้องการจะเป็นผู้ที่ผูกพันกับอัลลอฮ์ ﷻ ควรจะจดจำคำบัญชานี้ไว้ในใจอย่างสม่ำเสมอและพยายามบนการต่อสู้อย่างจริงจังอยู่ตลอดเวลา สำหรับการพยายามต่อสู้เพื่อที่จะเป็นผู้ที่ผูกพันกับอัลลอฮ์ ﷻ นั้น ประกอบด้วย 3 ประการต่อไปนี้

1.3.1 การต่อสู้ต่ออารมณ์ของตนเอง

การต่อสู้เพื่อเอาชนะอารมณ์ของตนเอง เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก เป็นการพยายามเอาชนะความปรารถนาของตนเองเพื่อถวายเป็นการจงรักภักดีในสิ่งที่เป็นพระประสงค์ของอัลลอฮ์ ﷻ ทุกประการ เพราะการจะเป็นผู้ที่ผูกพันกับอัลลอฮ์ ﷻ นั้น มีอาจจะละเว้นหรือไม่ยอมรับในพระบัญชาที่มาจากอัลลอฮ์ ﷻ ได้ ทุก ๆ คำดำรัสที่มาจากพระองค์นั้นคือคำสั่งสูงสุดผู้ที่ผูกพันกับอัลลอฮ์ ﷻ ทุกคนจะต้องปฏิบัติโดยปราศจากความสงสัยใด ๆ ทั้งสิ้น ถ้าหากว่าตัวเรายังไม่สามารถเอาชนะอารมณ์ความต้องการของตนเองได้ ยังคงวนอยู่กับสิ่งไร้สาระ หมกมุ่นอยู่กับการชู้สาว หมดเวลาไปกับการดูฟุตบอล ก็อย่าหวังเลยว่าอัลลอฮ์ ﷻ จะประทานความเป็นผู้ที่ผูกพันกับอัลลอฮ์ ﷻ ให้กับท่าน

อีกประการหนึ่งคือคนที่ไม่สามารถเอาชนะความรู้สึกของตนเองได้ นั้นก็จะยังไม่สามารถบริหารเวลาและชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพได้ จึงไม่มีความเหมาะสมที่

จะผู้ที่ผูกพันกับอัลลอฮ์ ﷻ ดังนั้น ประการสำคัญของการต่อสู้คือ การต่อสู้เพื่อเอาชนะ อารมณ์ของตนเอง ให้ได้

1.3.2 การต่อสู้เพื่อสังคม

การต่อสู้ในระดับสังคม ต่อสู้เพื่อสังคม หรือร่วมกันขจัดวัฒนธรรม ตลอดจนความเชื่อต่าง ๆ ที่ไม่ใช่อิสลามให้ออกไปจากสังคมอิสลามอย่างสิ้นเชิง ค่านิยมต่าง ๆ ที่เป็นเหมือนสิ่งแปลกปลอมคอยหลอกล่อเยาวชนมุสลิมให้ห่างไกลจากอิสลาม เช่น ระบบแฟน การพนัน การดื่มสุราที่กำลังแพร่หลายในเยาวชนมุสลิม จำเป็นจะต้องทำลายให้หมดสิ้น เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นตัวบ่อนทำลายความเป็นอิสลามความเป็นประชาชาติตัวอย่างของอิสลาม ขณะเดียวกันต้องมีการต่อสู้ เพื่อนำแบบฉบับแห่งอิสลามอันสูงส่งให้เข้ามาแทนที่วัฒนธรรมญาฮิละฮ์ที่ละเล็กทีละน้อย จนในที่สุดกลายเป็นสังคมแห่งอิสลามอย่างแท้จริง

1.3.3 การต่อสู้เพื่อประชาชาติอิสลาม

การต่อสู้เพื่อประกาศความเป็นประชาชาติที่สูงส่งของอิสลามนำความจริงแห่งประกาศิตของอัลลอฮ์สู่สังคมโลก มีมุสลิมจำนวนมากที่มีศักยภาพ แต่ไม่ได้ใช้อย่างเต็มที่เนื่องจากถูกลบเลือนความจริงโดยศัตรูของอิสลาม ดังนั้นการเตรียมความพร้อมเตรียมความตั้งใจที่หนักแน่น จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อการประกาศศักดาความสูงส่งของศาสนาที่นำมาโดยท่านเราะฮูล ﷺ

อย่างไรก็ตาม การต่อสู้ในแต่ละระดับชั้นนั้นควรลำดับความสำคัญไว้ด้วย โดยเริ่มต้นที่ตนเองให้ดีขึ้นมาพร้อม ๆ กับการริเริ่มปฏิรูปเปลี่ยนแปลงสังคมไปอย่างเป็นระบบ เพราะหากตัวของเราเองยังไม่สามารถเอาชนะอารมณ์ได้แล้ว การจะมาเปลี่ยนแปลงสังคมก็แทบจะไม่มีประโยชน์อะไรเลย หรือหากดูแลตัวเองเพียงอย่างเดียวแต่ไม่ยอมเข้ามารับผิดชอบต่อสังคม สังคมก็อยู่ไม่ได้ดังนั้นจึงต้องมีการวางแผนและลำดับความสำคัญในการต่อสู้ให้มีประสิทธิภาพ เหล่านี้คือคุณสมบัติที่ผู้ที่ผูกพันกับอัลลอฮ์ ﷻ ทุกคนควรนำมาประดับเอาไว้ในชีวิตของตัวเอง

2. การสร้างบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมให้เป็นมุสลิม

เมื่อได้ปรับปรุงและพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองให้เป็นบุคลิกภาพแห่งอิสลามแล้ว สิ่งสำคัญลำดับต่อมา คือ การสร้างบรรยากาศรอบข้างให้เป็นบรรยากาศแห่งอิสลามด้วย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างตัวเองไปพร้อม ๆ กับสร้างสภาพแวดล้อมรอบข้างภารกิจของการเป็นตัวแทนของอัลลอฮ์ ﷻ นอกจากที่จะทำให้ตัวเองเป็นคนที่ดีแล้วยังต้องปรับปรุงสังคมให้เป็นสังคมที่ดีอีกด้วย นอกจากนั้นบรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมรอบข้างที่ดีจะช่วยเป็นพลังผลักดันให้เรายืนหยัดอยู่ในสัจธรรมได้อย่างมั่นคงเช่นกัน อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ในซูเราะฮ์อะอิมรอน อายะฮ์ที่ 110

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ ءَامَنَ
أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِّنْهُمْ الْمُؤْمِنُونَ
وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿١١٠﴾

ความว่า “พวกเจ้านั้นเป็นประชาชาติที่ดียิ่งซึ่งถูกให้อุบัติขึ้นสำหรับ
มนุษยชาติ โดยที่พวกเจ้าใช้ให้ปฏิบัติตามสิ่งที่ชอบและห้ามมิให้ปฏิบัติสิ่ง
ที่ไม่ชอบและศรัทธาต่ออัลลอฮ์ และถ้าหากว่าบรรดาผู้ที่ได้รับคัมภีร์
ศรัทธากันแล้ว แน่นอนมันก็เป็นการดีแก่พวกเขา ส่วนหนึ่งจากพวกเขา
นั้นมีบรรดาผู้ที่ศรัทธา และส่วนมากของพวกเขาเป็นผู้ละเมิด”

(อาละอิมรอน:110)

การสร้างบรรยากาศรอบข้างให้เป็นบรรยากาศแห่งอิสลามนั้น จะต้อง
ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

2.1 เพื่อนฝูงที่ดี

ท่านเราะซูล ﷺ ได้กล่าวไว้จากการบันทึกของอิมามอะหมัด รายงานจาก
ท่านอบูสุร็อยเราะฮ์ ความว่า

“บุคคลนั้นอยู่บนศาสนาของเพื่อนสนิทของเขา ดังนั้น คนหนึ่งคนใดใน
หมู่พวกท่านจงพิจารณา ผู้ที่เขาจะคบค้าสมาคมด้วย”

การเลือกคบเพื่อนที่ดีนั้นจะทำให้ชีวิตของของบุคคลหนึ่ง เป็นชีวิตที่ดีไป
โดยปริยาย เพื่อนคือคนที่ไปไหนมาไหนคือคนที่เราใช้ชีวิตส่วนใหญ่กับเขา เพื่อนจึงมี
บทบาทสำคัญมากในการกำหนดบุคลิกภาพของบุคคล หากเลือกคบเพื่อนที่ดี ความดี
และบุคลิกภาพที่ดีของเขาก็จะเข้ามามีอิทธิพลในชีวิต หากมีเพื่อนไม่ดี ความเลวของเขา
ก็จะเข้ามาเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยของบุคคลให้กลายเป็นคนที่ไม่ดีได้ การเลือกเพื่อน
ธรรมดาก็จะทำให้บุคคลเป็นคนธรรมดา หากเลือกคบเพื่อนที่มีคุณภาพตัวบุคคลก็จะมี
คุณภาพ การเลือกเพื่อนในอิสลามจึงจำเป็นต้องคัดเลือกอย่างพิถีพิถันและอิสลามก็
สนับสนุนให้เลือกเพื่อนที่มีคุณลักษณะดังนี้

1. เลือกคนที่มีความรู้ จะทำให้เป็นคนมีความรู้
2. เลือกเพื่อนที่มีอีมาน จะทำให้เป็นคนมีอีมาน

3. เลือกคนที่มีอะมัล จะทำให้เป็นคนมีอะมัล

เมื่อเลือกเพื่อนที่ดีแล้วก็ต้องพยายามสร้างเพื่อนรอบข้างของคนอื่น ๆ ให้เป็นคนที่ดีด้วย หน้าที่ของเพื่อนที่มีต่อกันและกันคือ การนำเสนอสิ่งที่ดีให้กัน และเพื่อนที่ยังตกอยู่ในความลุ่มหลงแห่งความสุขจอมปลอมให้กลับมาสู่จุดมุ่งหมายของชีวิตที่แท้จริง นั่นคือ อิสลาม

2.2 ครอบครัวที่หนักแน่น

ครอบครัวคือกลุ่มคนที่เราใกล้ชิดมากที่สุด ใกล้ชิดทั้งร่างกายและผูกพันทั้งความรู้สึก การสร้างครอบครัวให้เป็นครอบครัวแห่งอิสลาม จึงเป็นหน้าที่ที่สำคัญในฐานะที่เราเป็นหนึ่งในสมาชิกของครอบครัวไม่ว่าจะเป็นสามีภรรยาหรือเป็นพ่อแม่ หรือแม้กระทั่งเป็นลูกก็ตาม อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้เกี่ยวกับภารกิจที่ผู้ศรัทธาพึงมีต่อครอบครัวไว้ในซูเราะฮ์ฮุฎุอ์ อายะฮ์ที่ 6 พระองค์ทรงตรัสไว้ว่า

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا

النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ

اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงคุ้มครองตัวของพวกเจ้าและครอบครัวของพวกเจ้าให้พ้นจากไฟนรก เพราะเชื้อเพลิงของมันคือมนุษย์และก้อนหิน มีมลาอิกะฮ์ผู้แข็งกร้าวคอยเฝ้ารักษามันอยู่ พวกเขาจะไม่ฝ่าฝืนอัลลอฮ์ในสิ่งที่พระองค์ทรงบัญชาแก่พวกเขาและพวกเขาจะปฏิบัติตามที่ถูกบัญชา”

(อัลฮุฎุอ์:6)

เรามีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบต่อครอบครัวของเราหากเราเป็น พ่อ ลูก ๆ และภรรยาของเราคือคนที่เราต้องดูแลทั้งในเรื่องศาสนาและเรื่องการดำรงชีวิต หากเราเป็นแม่ บ้านและลูก ๆ ก็เป็นสิ่งที่อยู่ในความรับผิดชอบของเรา หากเราเป็นลูก เราก็ต้องดูแลเอาใจใส่พ่อแม่หรือแม้กระทั่งพี่น้องของเรา เป็นไปไม่ได้ถ้าหากเราใช้ชีวิตอยู่อย่างมีความสุขในขณะที่ใครคนใดคนหนึ่งครอบครัวของเรายังไม่รู้จักอัลลอฮ์ ﷻ เป็นไปไม่ได้ที่เราจะปล่อยให้ครอบครัวต้องลงนรกในขณะที่เรานั้นเข้าสวรรค์

ชีวประวัติของท่านนบี ﷺ เพียงพอแล้วที่จะเป็นแบบอย่างให้เรานั้นได้ เจริญรอยตาม ท่านนบี ﷺ เริ่มต้นเผยแพร่อิสลามให้กับคนใกล้ชิดก่อนเป็นอันดับแรก เริ่มจากภรรยาของท่านคือท่านหญิงเคาะดีญะฮ์ ลูกพี่ลูกน้องของท่าน คือท่านอะลี

ลูกสาวของท่าน คือท่านหญิงฟาฏิมะฮฺ บุตรบุญธรรมของท่าน คือซัยยิด เพื่อนสนิทของท่านคือ ออบูบักร์ ทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นคนที่อยู่ใกล้ชิดท่านทั้งนั้น

แล้วเราละ วันนี้เราได้คิดที่จะเชิญชวนแม่และพ่อของเรา พี่สาวน้องสาว พี่ชายน้องชาย ลุงป้าน้าอา ให้มาศึกษาอิสลามบ้างหรือไม่ นำสัจธรรมที่แท้จริงไปยังพวกเขาเหล่านั้นหรือไม่ จงเริ่มปรับปรุงสภาพแวดล้อมในครอบครัวของท่านให้เป็นครอบครัวแห่งอิสลามตั้งแต่วันนี้

ครอบครัวที่เราต้องทำหน้าที่ปรับปรุงให้เป็นครอบครัวที่มั่นคงนั้น ประกอบด้วย

2.2.1 ครอบครัวที่มีมาแต่กำเนิด

คือครอบครัวที่เราเกิดมา มีพ่อแม่พี่น้องของเรา รวมถึงญาติใกล้ชิด ครอบครัวแรกนี้เป็นสิ่งที่เราควรให้ความสำคัญก่อน เพราะเป็นครอบครัวที่เรามีความใกล้ชิดที่สุด มีความผูกพันมากที่สุด

2.2.2 ครอบครัวของตัวเอง

คือครอบครัวใหม่ที่เราจะต้องสร้าง เราต้องสร้างครอบครัวใหม่นี้ให้เป็นครอบครัวที่มีรากฐานอิสลามที่มั่นคง เริ่มต้นตั้งแต่การเลือกคู่ครองที่ดีมีศาสนา จนกระทั่งการดูแล เอาใจใส่อบรมเลี้ยงดู ภรรยาและลูก ๆ ประดับประดาพวกเขาด้วยความรักแห่งอิสลามและช่วยกันสร้างลูก ๆ ให้เป็นประชาชาติอิสลามที่มีประสิทธิภาพในอนาคต

2.2.3 ครอบครัวของญะมาอะฮฺ

เพื่อนของเรา ก็เปรียบเสมือนครอบครัวหนึ่งของเรา เพราะมุสลิม นั้นเป็นพี่น้องกัน เราก็ต้องให้ความใส่ใจในครอบครัวนี้เช่นกัน เพื่อนสนิทมิตรสหายของเรา เพื่อนร่วมงาน หรือคนที่แวะเวียนเข้ามาในชีวิตของเรา เราก็ต้องทำหน้าที่ให้เต็มความสามารถในการสร้างความรักความผูกพันภายใต้ร่มเงาแห่งอิสลาม

2.3 กลุ่มญะมาอะฮฺที่เป็นนักต่อสู้เพื่อสัจธรรม

กลุ่มทำงานที่เคลื่อนไหวในสังคมเพื่ออุดมการณ์แห่งอิสลาม เป็นกลุ่มคนที่ต้องพยายามสร้างความสนิทสนม เพราะคนเหล่านี้เป็นผู้ที่มีความผูกพันกับอิสลาม เขาทำงานเพื่อรับใช้ความสัจธรรมของอัลลอฮ์ ﷻ หากเราไม่เข้าไปมีส่วนร่วมหรือช่วยทำงานแล้วก็อาจหลุดออกไปสู่กลุ่มที่ทำงานเพื่ออุดมการณ์อื่นจากอิสลามก็เป็นได้ ท่านนบี ﷺ กล่าวไว้มีความว่า

“อุมมะฮฺ(ประชาชาติ)ของฉันแตกออกเป็น 73 จำพวก พวกเขาทั้งหมดจะ(ถูกลงโทษ)ในนรก ยกเว้นจำพวกเดียว มีผู้กล่าวว่า “พวกเขาเป็นใคร โอ้อท่านเราะซูล?” ท่านกล่าวตอบว่า “ผู้ที่อยู่บนสิ่ง(แนวทาง)เหมือนกับที่ฉันเองและบรรดาเศาะหาบะฮฺของฉันยืนหยัดอยู่บนมัน” ในรายงานหนึ่งระบุว่า “คือกลุ่มหมู่คณะ

(ญะมาอะฮฺ)” และในรายงานหนึ่งระบุว่า “พระหัตถ์ของอัลลอฮฺอยู่บนหมู่คณะ “ญะมาอะฮฺ” ที่ท่านนบี ﷺ กล่าวถึงคือ ญะมาอะฮฺที่ปฏิบัติตามในสิ่งที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงสั่งใช้ และปฏิบัติตามแนวทางของท่านนบี ﷺ และบรรดาเศาะหาบะฮฺอย่างเคร่งครัด พวกเขายึดมั่นในอิสลามด้วยความจริงใจ เขาจะช่วยเหลือกันในสิ่งที่เป็นคุณธรรมความดี และจะห้ามปรามในสิ่งที่เป็นความชั่ว เขาเสียสละเวลา ทรัพย์สิน และชีวิตเพื่อทำให้อิสลามสูงส่ง

เราในฐานะที่เป็นหนึ่งในอุมมะฮฺหรือประชาชาติของท่านนบี ﷺ ก็สมควรที่จะสร้างความเข้มแข็งในกับกลุ่มเพื่อนและญะมาอะฮฺของเราให้เป็นญะมาอะฮฺที่ท่านนบี ﷺ กล่าวถึง เป็นกลุ่มคนที่ยึดมั่นในอิสลามและเชิญชวนผู้คนสู่อิสลาม

ลักษณะของญะมาอะฮฺที่ตั้นมีคุณลักษณะดังนี้

2.2.1 เป็นญะมาอะฮฺที่มีความรู้ทั้งความรู้ในหลักการอิสลามและความรู้แขนงต่าง ๆ เป็นญะมาอะฮฺที่ใฝ่รู้อยู่ตลอดเวลา

2.2.2 เป็นญะมาอะฮฺที่มีอีมานมีความเข้มแข็งในการเชื่อมั่นศรัทธาในอัลลอฮฺและเราะซูลของพระองค์

2.2.3 เป็นญะมาอะฮฺที่มีอะมัล ปฏิบัติคุณงามความดีตามแบบฉบับของท่านเราะซูล ﷺ

2.2.4 เป็นญะมาอะฮฺที่มีการตะอฺวะฮฺเชิญชวนสู่อิสลาม

2.2.5 เป็นญะมาอะฮฺที่มีความอดทนต่อปัญหาและการทดสอบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

การสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมแบบนี้จะช่วยทำให้เราสามารถดำรงชีวิตในโลกได้อย่างปลอดภัยและประสบความสำเร็จ จะมีความหอมหวานอะไรอีกเล่าที่จะมากไปกว่าการได้มีชีวิตที่ผูกพันกับอิสลามมีครอบครัวที่ยึดมั่นในอิสลาม มีเพื่อนฝูงที่คอยชักชวนกันสู่สรวงสวรรค์และจะมีความขมใดอีกที่จะขมไปกว่าการมีชีวิตที่ปราศจากอิสลาม มีครอบครัวที่ฝ่าฝืนอัลลอฮฺ ﷻ มีเพื่อนที่ดึงเราไปสู่ปากหลุมแห่งไฟนรกเป็นหน้าที่ของร็อบบานีย์ทุกคนในการสร้างชีวิตของพวกเขา ครอบครัวของพวกเขา เพื่อนฝูงของพวกเขาและสังคมของพวกเขาให้เป็นชีวิตที่มีจิตวิญญาณแห่งอิสลาม เป็นครอบครัวที่อยู่ในแสงสว่างแห่งอิสลาม เป็นญะมาอะฮฺที่ทำงานเพื่ออิสลามและเป็นสังคมที่นำอิสลามมาใช้เป็นธรรมนูญในการปกครอง

Abdu Al-Rahman Al-Bani (2003:13 อ้างถึงใน ซอลีฮะห์ หะยีสะมะแอ, 2551:6) ได้กล่าวไว้ว่า การดริบยะฮฺจะต้องประกอบด้วยวิธีการดังนี้

1. จะต้องยึดมั่นบนธรรมชาติของการเจริญเติบโตหรือพัฒนาการของมนุษย์

2. มีการพัฒนาความพร้อม ความสามารถของผู้ถูกตรปียะสุ
3. มีการชี้นำ ส่งเสริมความพร้อมให้สมบูรณ์ตามความเหมาะสม
4. ต้องกระทำในลักษณะที่เป็นขั้นตอน (อย่างค่อยเป็นค่อยไป)

ดังนั้น ลักษณะของการตรปียะสุ นั้น ที่สำคัญที่สุดก็คือ มุร็อบบียัผู้ทำการตรปียะสุ ซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีความศรัทธาที่มั่นคงต่ออัล-อิสลาม และทำการตรปียะสุด้วยความบริสุทธิ์ใจ ด้วยความตั้งใจอันแน่วแน่และความพร้อมที่จะเสียสละในการตรปียะสุ พร้อมทั้งสร้างความเข้มแข็งให้แก่ตนเองและร่วมกันสร้างความเข้มแข็งเป็นหนึ่งเดียวในการตรปียะสุภายในกลุ่มญามาอะฮ์ โดยมีบรรยากาศที่เหมาะสมควบคู่ไปกับความพร้อมของมุร็อบบียั

2.3 วิธีการตรปียะสุ

มุนศัคดี โต๊ะเถื่อน (2553) ได้กล่าวถึงแนวทางในการตรปียะสุนักเรียน ด้วยการปลูกฝังอัลลากอิสลามไว้ว่า มีวิธีการดังต่อไปนี้

1. แนวทางการสร้างแบบอย่างที่ดี ได้แก่ โรงเรียนกำหนดวิสัยทัศน์และนโยบายมุ่งพัฒนาให้บุคลากรทุกคนประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี จัดให้มีการคิดสรรและการนิเทศครูผู้สอนการติดตามดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด การกำหนดแหล่งเรียนรู้แบบอย่างและการจัดสรรงบประมาณสำหรับจัดโครงการสนับสนุนการสร้างแบบอย่างที่ดี

2. แนวทางการสร้างแรงจูงใจ ได้แก่ การเริ่มต้นการสอนด้วยการกล่าวพระนามของอัลลอฮ์ ﷻ การจัดโครงการสร้างแรงจูงใจ การมอบรางวัลนักเรียนที่มีอัลลากดี การให้โอกาสนักเรียนที่ทำความผิดปรับปรุงตัว การรายงานผู้ปกครองทราบความประพฤติของนักเรียน และการส่งเสริมการใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย

3. แนวทางการตักเตือน ได้แก่ การสร้างคู่มือการปฏิบัติตน สำหรับครูผู้สอนและนักเรียน การสนับสนุนให้กรรมการนักเรียนดูแลเพื่อนและรุ่นน้อง การกำหนดให้นักเรียนมีครูที่ปรึกษา สร้างความใกล้ชิด และให้คำแนะนำแก่นักเรียน การกำหนดขั้นตอนการตักเตือน และการจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดโครงการอบรมอัลลากแก่นักเรียน

4. แนวทางการนำเสนอประวัติศาสตร์อิสลาม ได้แก่ การสอนและการบูรณาการในรายวิชาเรียน การจัดแหล่งเรียนรู้ การเชิญผู้มีความรู้ บรรยายประวัติศาสตร์อิสลาม และการจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดทำสื่อการสอนประวัติศาสตร์อิสลาม

5. แนวทางการจัดกิจกรรมการปลูกฝังอัศลาภอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่การจัดกิจกรรมต่อเนื่องระหว่างภาคการศึกษา เช่น กิจกรรมปลูกฝังศรัทธา กิจกรรมประจำวัน และกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา การติดตามประเมินผล การแนะนำผู้ปกครองให้เห็นความสำคัญของกิจกรรมและการจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดโครงการอบรมอัศลาภแก่นักเรียน

6. แนวทางการจัดการสภาพแวดล้อมที่ดี ได้แก่การสร้างสำนึกรักสิ่งแวดล้อม การจัดภูมิทัศน์สวยงาม การรณรงค์รักษาความสะอาด การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการปลูกฝังอัศลาภ การร่วมมือกับชุมชนและการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดการสภาพแวดล้อมที่ดี

ยุทธนา เกื้อกุล (2550) ได้ศึกษารูปแบบการสอนและวิทยาการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ โดยศึกษาจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ และจากทัศนะของบรรดานักปราชญ์มุสลิมผลการศึกษาพบว่า

1. รูปแบบการสอนของท่านนบี ﷺ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1.1 การสอนเป็นรายบุคคล

1.2 การสอนเป็นรายกลุ่ม

2. วิธีสอนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มีความโดดเด่นและมีความหลากหลาย ซึ่งประกอบไปด้วยวิธีสอนที่สำคัญ

2.1 วิธีสอนแบบบรรยาย

2.2 วิธีสอนแบบสาธิต

2.3 วิธีสอนแบบอภิปราย

2.4 วิธีสอนแบบฝึกฝนและปฏิบัติ

2.5 วิธีสอนแบบใช้คำถาม

2.6 วิธีสอนแบบตักเตือน

2.7 วิธีสอนแบบตรัสบีบและตรัสฮีบ

2.8 วิธีสอนแบบอุปมาอุปมัย

2.9 วิธีสอนแบบเล่าเรื่อง

2.10 วิธีสอนโดยการแสดงเป็นแบบอย่าง

3. เทคนิคการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะและมีความหลากหลาย เช่น ซึ่งประกอบไปด้วยเทคนิคที่สำคัญได้แก่

3.1 เทคนิคการสอนแบบค่อยเป็นค่อยไปที่ละขั้นตอน

3.2 เทคนิคการให้ความสำคัญต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล

3.2 เทคนิคการเร้าความสนใจ

3.3 เทคนิคการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน

- 3.4 เทคนิคการสร้างความเป็นมิตรกับผู้เรียน
- 3.5 เทคนิคการสอนแบบหยอกล้อ
- 3.6 เทคนิคการสอนโดยการเจียบและยอมรับ
- 3.7 เทคนิคการสอนโดยการสาบานยืนยัน
- 3.8 เทคนิคการสอนแบบเน้นย้ำ
- 3.9 เทคนิคการสอนตามกาลเทศะ

ท่านนบีมุฮัมมัด มิได้จำกัดวิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจงในการสอนแต่ละครั้งของท่าน แต่ท่านจะใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละบทเรียน และตามสถานการณ์ที่หลากหลาย ดังนั้น วิทยาการการสอนของท่านจึงเป็นวิทยาการการสอนที่สมบูรณ์ และได้ถ่ายทอดจวบจนมาถึงปัจจุบันนี้

अब्दুলลอฮฺ นาซิหฺ อุลวาน (2553:179) ได้กล่าวถึงแนวทางของมูร็อบบีย์ที่จะทำการตรึงบียะฮฺให้มีประสิทธิภาพไว้ว่า มูร็อบบีย์ที่ดั้นนั้น ต้องเป็นผู้ที่หมั่นศึกษาหาวิธีการให้ความรู้ และพื้นฐานในการเตรียมพร้อมให้กับเด็ก ทั้งในด้านศาสนา ด้านจริยธรรม ด้านความรู้ ด้านจิตใจ และด้านสังคม ซึ่งมีจุดประสงค์ที่จะทำให้เด็กนั้นพัฒนาไปสู่ความเพียบพร้อมสมบูรณ์ ความเป็นผู้ใหญ่ มีเหตุผล และความสมดุล และได้เสนอแนวทางในการตรึงบียะฮฺเด็กที่มีประสิทธิภาพไว้ว่า มี 5 แนวทางคือ

1. การเป็นแบบอย่างที่ดี
2. การฝึกให้เกิดความเคยชิน
3. การฝึกอบรมโดยการแนะนำตักเตือน
4. การอบรมโดยการเฝ้าสังเกตการณ์
5. การฝึกอบรมโดยการลงโทษ

อะมีน บิน अब्दูลลอฮฺ อัช-ชะกอวียฺ (2012:ออนไลน์) ได้กล่าวถึงการตรึงบียะฮฺบุคคล ดังวิธีการต่อไปนี้

1. การเลือกคู่ครองที่เป็นคนดี คนศอลิหะฮฺ ซึ่งถือเป็นก้าวแรกในการอบรมสั่งสอน
2. ความบริสุทธิ์ใจเพื่ออัลลอฮฺในการอบรมสั่งสอนลูก ๆ และหวังผลตอบแทนจากอัลลอฮฺในทุกสิ่งที่ได้ทุ่มเท ทั้งที่เป็นร่างกายและทรัพย์สิน ไม่ใช่ทำไปเพื่อการสรรเสริญ หรือยกย่องขึ้นใจให้
3. การสร้างความเคยชินและส่งเสริมด้วยวิธีที่ดี และอ่อนโยนในการทำอิบาดะฮฺ
4. ให้พวกเขาออกจากสิ่งที่ต้องห้ามและชั่วร้ายต่างๆ เตือนถึงอันตรายของมัน และปลูกฝังในใจให้เกลียดชังความชั่วที่จะนำมาซึ่งความหายนะทั้งแก่ชีวิตในโลกนี้และในวันอาคิเราะฮฺ

5. การทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการอบรมสั่งสอน

6. พยายามให้พวกเขาห่างไกลจากเพื่อนที่ไม่ดี และให้คำแนะนำให้พวกเขาเลือกคบกับคนที่ดีที่ศอลิหฺ

7. สนับสนุนพวกเขาให้อยู่กับกลุ่มท่องจำอัลกุรอานที่มีอยู่ในมัสยิด หรือที่ต่าง ๆ

8. ปกป้องลูก ๆ จากสื่อที่ไม่ดีต่าง ๆ เพราะหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้ลูก ๆ นั้น ไขว้เขว ออกนอกลู่นอกทาง และปฏิบัติความชั่ว หลงไปในทางที่ชั่วช้าต่ำต้อย ก็คือสื่อที่เขา ดูทางช่องต่าง ๆ ผ่านดาวเทียม ทั้งที่เป็นหนังที่โปเปลื้อย และชั่วช้าต่าง ๆ เช่นเดียวกับหนัง การ์ตูนต่าง ๆ ที่แฝงไว้ด้วยสิ่งที่ยึดกับหลักศาสนา หลักอากิเดฮฺ หลักจริยธรรมที่ดี โดยคน ส่วนใหญ่มักจะเลยไม่ให้ความสำคัญถึงความชั่วใหญ่หลวงที่แฝงอยู่

9. อบรมสั่งสอนในเรื่องอิสลาม และการศรัทธา ปลุกฝังการให้ความสำคัญยิ่งใหญ่แก่อัลลอฮฺ รักพระองค์ รักท่านนบี ﷺ บอกถึงความสำคัญของท่านนบี ﷺ และการปฏิบัติตามท่าน สั่งสอนจริยธรรมและมารยาทที่ดีงาม

10. ฝึกพวกเขาให้นอนเร็ว ไม่นอนดึก และตื่นเช้าตั้งแต่หัวรุ่ง ใช้เวลากับ สิ่งที่มีประโยชน์ อนุญาตให้พวกเขาเล่นการละเล่นที่ไม่ต้องห้ามในศาสนาในบางเวลาเพื่อไม่ให้พวกเขารู้สึกเบื่อหน่าย

11. ให้มูร็อบบียมีความอ่อนโยนในการปฏิสัมพันธ์กับพวกเขา

12. มูร็อบบียจะต้องรู้ว่า การให้ได้รับทางนำนั้นอยู่ในพระหัตถ์ของอัลลอฮฺ พระองค์ทรงให้แก่ผู้ที่ทรงประสงค์ด้วยความกรุณาของพระองค์ พระองค์ทรงให้ หลงทางแก่ผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์ด้วยความยุติธรรมของพระองค์ มูร็อบบียนั้นมีหน้าที่ เพียงการชี้แนะแนวทางและชี้แจงเท่านั้น

Abdu Al-Rahman Al-Khalawee (1984) ได้กล่าวถึงวิธีการดร์บียะฮฺ บุคคลว่า มีวิธีการดังต่อไปนี้

1. การดร์บียะฮฺด้วยการสนทนา
2. การดร์บียะฮฺด้วยเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอดีต ที่มีอยู่ในอัลกุรอานและอัลหะดีษ

3. การดร์บียะฮฺด้วยการยกอุทาหรณ์และตัวอย่างเปรียบเทียบ

4. การดร์บียะฮฺด้วยการเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ

5. การดร์บียะฮฺด้วยการฝึกฝน และการปฏิบัติ

6. การดร์บียะฮฺด้วยข้อคิดและการตักเตือน

7. การดร์บียะฮฺด้วยการกระตุ้นความต้องการ และสำทับให้มีความ

หวาดกลัว

อาซีซัน เกป็น (2555) ได้กล่าวถึง แนวทางการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนไว้ว่า มีแนวทางดังต่อไปนี้

1. แนวทางการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การสอดแทรกเนื้อหาด้านคุณธรรมจริยธรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยการสร้างสร้างจิตสำนึกและบูรณาการกับการปฏิบัติตนตามแนวทางอิสลาม

2. แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม โดยเน้นการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

3. แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ปกครองและชุมชนควรมีส่วนร่วมในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ด้วยการเริ่มต้นจากที่บ้าน และมีการติดตามนักเรียนอย่างจริงจัง

4. แนวทางการสร้างแบบอย่างที่ดี ได้แก่ มีการปลูกฝังและปลูกจิตสำนึกที่ดีให้กับนักเรียน ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในทุกเรื่อง

5. แนวทางการสร้างแรงจูงใจ ได้แก่ มีการกระตุ้น ส่งเสริม ให้รางวัล มอบเกียรติบัตร และชมเชย นักเรียนปฏิบัติในทางที่ดี ตามแบบอย่างของอิสลาม

6. แนวทางการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ได้แก่ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามหลักการอิสลามให้หลากหลาย เช่น ส่งเสริมนักเรียนในเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ จัดค่ายคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม

7. แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ได้แก่ การปลูกฝังให้นักเรียนรักโรงเรียน จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม

ดังนั้น จากการศึกษาเอกสารพบว่า วิธีการตรียะฮ์ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการตรียะฮ์นักเรียนได้ สามารถแบ่งเป็นวิธีการหลัก ๆ ได้ 5 วิธีการ ดังต่อไปนี้

2.3.1 การตรียะฮ์ด้วยเรื่องราวจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ

ยูทนา เก็กุล (2550:187) ได้กล่าวถึงวิธีการที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ตรียะฮ์โดยการใช้อัลกุรอานและอัลหะดีษ โดยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้นำเรื่องราวจากอัลกุรอานมาตรียะฮ์บรรดาเศาะหาบะฮ์ رضي الله عنهم ในโอกาสและสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้บรรดาเศาะหาบะฮ์ رضي الله عنهم ได้ตระหนักว่าอิสลามเป็นศาสนาแห่งการตักเตือน โดยท่านได้ตรียะฮ์ให้บรรดาเศาะหาบะฮ์ رضي الله عنهم ได้ปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม และละเว้นความชั่ว ซึ่งการตักเตือนที่เป็นส่วนหนึ่งของการตรียะฮ์นั้นมีประโยชน์อย่างใหญ่หลวงในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพราะมนุษย์ทุกคนหลีกเลี่ยงไม่พ้นกับการกระทำผิดและการหลงลืม นอกจากนี้อัลหะดีษของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ส่วนใหญ่ล้วนมุ่งเน้นเนื้อหาที่เกี่ยวกับการอบรมสั่งสอนเพื่อใช้ในการตรียะฮ์ประชาชาติของท่าน ดังคัมภีร์อัลกุรอานที่มีเรื่องราว

มากมายให้ใช้ในการตรึงปิยะฮุ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จะใช้โอกาสและเวลาที่เหมาะสมในการตรึงปิยะฮุ

Abdu Al-Rahman Al-Khalawee (1984) ได้กล่าวไว้ว่า เรื่องราวของอัลกุรอานและอัลหะดีษจะมีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับชีวิตของมนุษย์ ซึ่งเรื่องราวดังกล่าวเป็นเรื่องราวที่เป็นแบบอย่างทีสมบูรณ์ ที่อัลกุรอานได้เปิดเผยให้กับมนุษย์ เพื่อนำเสนอเป้าหมายที่ถูกต้อง และปลูกฝังให้ปรากฏขึ้นมาในชีวิตจริง เช่น เรื่องราวของนบียูซุฟที่ได้แนะนำตัวอย่างของมนุษย์ในด้านความอดทนต่ออุปสรรค ที่มีอยู่บนเส้นทางของการตะอวะฮุไปสู่อัลลอฮุ ﷻ และตัวอย่างของผู้หญิงซึ่งจิตใจของนางเอนเอียงไปทางอารมณ์ใฝ่ต่ำ จนก่ออาชญากรรมขึ้น แล้วเป็นเหตุให้จำคุกผู้บริสุทธิ์ ซึ่งทำให้เกิดปฏิกิริยาทางจิตใจ เช่น ความกลัว ความหวัง ความพอใจ ความไว้วางใจ ความรัก ความเกลียดชัง เป็นต้น ความรู้สึกเหล่านี้เกิดขึ้นไปตามขอบเขตของเนื้อหาที่ทำการตรึงปิยะฮุ เช่น เรื่องราวของนบียูซุฟ ซึ่งมุ่งเน้นความอดทนและความเชื่อมั่นต่ออัลลอฮุ ﷻ และความหวังในการช่วยเหลือของพระองค์ ปลูกฝังแนวความคิดที่มั่นคงให้กับผู้ติดตามเรื่องราว เช่น การปลูกฝังแนวความคิดในเรื่องของการศรัทธาโดยผ่านเรื่องราวที่เล่ามาอย่างต่อเนื่อง เช่น เรื่องราวของนบียูซุฟ หากไม่ด้วยศรัทธาที่แท้จริงของนบียูซุฟแล้ว เขาก็จะไม่สามารถอดทนอยู่ในบ่อกลางป่าลึกได้ หรือครั้งที่อยู่ในบ้านภรรยาของอาซีซ ขุนนางชั้นผู้ใหญ่ของอียิปต์ เขาก็ต้องอดทนต่ออารมณ์ใฝ่ต่ำของนางที่ชักจูงให้กระทำความผิดอยู่เสมอ โดยได้กล่าวถึงเป้าหมายของการตรึงปิยะฮุไว้ดังนี้

1. เป้าหมายของการตรึงปิยะฮุด้วยเรื่องราวที่มีในอัลกุรอาน มีดังต่อไปนี้

1.1 เพื่อยืนยันความจริงของวะหฺยูและรีชาละฮุ (จดหมายสาส์นของอัลลอฮุ) ดังอัลกุรอานได้กล่าวไว้ในสุเราะฮุซุฟว่า

الرَّحِمْ تِلْكَ آيَاتِ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿١﴾

ความว่า “อะลิฟ ลาม รออ เหล่านี้คือโองการทั้งหลายแห่งคัมภีร์ที่ชัดเจน”

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢﴾

ความว่า “แท้จริงพวกเราได้ให้อัลกุรอานแก่เขาเป็นภาษาอาหรับ เพื่อพวกเขาจะใช้ปัญญาคิด

نَحْنُ نَقْصُ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ
هَذَا الْقُرْآنَ وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ

ความว่า “เราจะเล่าเรื่องราวที่ดียิ่งแก่เจ้า ตามที่เราได้วะฮีย์อัลกุรอานนี้แก่เจ้า และหากว่าก่อนหน้านี้เจ้าอยู่ในหมู่ผู้ไม่รู้เรื่องราว”

(ยูซุฟ : 1-3)

- 1.2 เพื่ออธิบายว่า ศาสนาอิสลามนั้นมาจากพระองค์
- 1.3 เพื่ออธิบายว่า พระองค์จะช่วยเหลือบรรดาเราะซูลและบรรดาผู้ศรัทธาทั้งปวง
- 1.4 เพื่อเตือนมนุษย์ให้ระวังภัยพิบัติที่จะมาจากการหลงงมงายของชัยฏอน และประกาศให้ทราบถึงท่าทีของมั่นต่อมนุษย์
- 1.5 เพื่ออธิบายถึงพลังความสามารถของอัลลอฮ์ ﷻ และช่วยเร่งเร้าให้เกิดปฏิกิริยาทางจิตใจ ทำให้รู้สึกยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ ดังที่มีกล่าวไว้ในซูเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์ว่า

أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا قَالَ أَنِي
يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ
بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتُمْ لَبِثْتُمْ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ
بَلْ لَبِثْتُ مِائَةَ عَامٍ فَانظُرْ إِلَىٰ طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ
يَتَسَنَّهْ وَانظُرْ إِلَىٰ حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ
وَانظُرْ إِلَىٰ الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا
فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

ความว่า หรือเช่นผู้ที่ได้ผ่านเมืองหนึ่ง (บัยตุลมักดิส) โดยที่มันพังทับลงบนหลังคาของมัน เขาได้กล่าวว่า อัลลอฮฺจะทรงให้เมืองนี้มีชีวิตขึ้นได้อย่างไร หลังจากที่มันได้ตายพินาศไปแล้ว และอัลลอฮฺก็ทรงให้เขาตายเป็นเวลาร้อยปี ภายหลังพระองค์ได้ทรงให้เขาฟื้นคืนชีพ พระองค์ทรงกล่าวว่า เจ้าพักอยู่นานเท่าใด? เขากล่าวว่า ข้าพระองค์พักอยู่วันหนึ่งหรือบางส่วนของวันเท่านั้น พระองค์ทรงกล่าวว่ามิได้ เจ้าพักอยู่นานถึงร้อยปี เจ้าจมองดูอาหารของเจ้า และเครื่องดื่มของเจ้า มันยังไม่บูดเลย และจมองดูลาของเจ้าซิ และเพื่อเราจะให้เจ้าเป็นสัญญาณหนึ่งสำหรับมนุษย์ และจมองบรรดากระดูก เหล่านั้น ดูว่าเรากำลังยกมันไว้ ณ ที่ของมัน และประกอบมันขึ้น แล้วให้มีเนื้อหุ้มห่อมันไว้ได้อย่างไร? ครั้นเมื่อสิ่งเหล่านั้นได้ประจักษ์แก่เขา เขาก็กล่าวว่า ข้าพระองค์รู้ว่า แท้จริงอัลลอฮฺนั้นทรงเดชานุภาพเหนือทุกสิ่งทุกอย่าง

(อัลบะเกาะเราะฮฺ : 259)

2. เป้าหมายของการตรึงบียะฮฺด้วยเรื่องราวที่มีในอัลหะดีษ

เรื่องราวที่มาจากอัลหะดีษสำคัญและโดดเด่นพอ ๆ กับเรื่องราวที่ได้กล่าวไว้ในอัลกุรอาน โดยมีทั้งการกล่าวโดยละเอียด และกล่าวโดยสรุป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีการและสิ่งที่ต้องการจะสื่อ เป้าหมายของเรื่องราวในอัลหะดีษมิได้ว่ามีหลายวัตถุประสงค์ แต่ส่วนหนึ่งก็คือมีไว้เพื่อใช้ในการอธิบายความสำคัญของความบริสุทธิ์ใจในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังเรื่องราวของชาย 3 คนที่ติดอยู่ในถ้ำ ดังหะดีษต่อไปนี้

وعن أبي عبد الرحمن عبد الله بن عمر بن الخطاب .، قَالَ : سمعتُ رسولَ الله ﷺ يقول : «انطلق ثلاثة نفرٍ ممن كان قبلكم حتى آواهم الميث إلى عارٍ فدخلوه، فأنحدرت صخرة من الجبل فسدت عليهم الغار، فقالوا : إنه لا يُنجيكم من هذه الصخرة إلا أن تدعوا الله بصالح أعمالكم .. قال رجلٌ منهم : اللهم كان لي - أبوانِ شيخانِ كبيرانِ ، وكنتُ لا أعقبُ قبلَهُمَا أهلاً ولا مالاً .، فنأى بي طلبُ الشجرِ يوماً فلم أريجَ عليهما حتى ناما، فحلبتُهما غبوقَهُمَا فوجدتُهُما نائمينِ، فكرهتُ أن أوقظَهُمَا وأن أعقبَ قبلَهُمَا أهلاً أو مالاً.. فلَبَّتُ - والقدحُ على يدي - أنتظرُ استيقاظَهُمَا حتى بَرِقَ

الفَجْرُ وَالصَّبِيَّةُ يَتَضَاعُونَ عِنْدَ قَدَمِيَّ، فَاسْتَيْقَظَا فَشَرِبَا غُبُوقَهُمَا.
 اللَّهُمَّ إِنَّ كُنْتُ فَعَلْتُ ذَلِكِ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَفَرِّجْ عَنَّا مَا نَحْنُ فِيهِ مِنْ
 هَذِهِ الصَّخْرَةِ، فَاَنْفَرَجَتْ شَيْئاً لَا يَسْتَطِيعُونَ الْخُرُوجَ مِنْهُ. قَالَ الْآخِرُ :
 اللَّهُمَّ إِنَّهُ كَانَتْ لِي ابْنَةٌ عَمٌّ، كَانَتْ أَحَبَّ النَّاسِ إِلَيَّ - وَفِي رِوَايَةٍ :
 كُنْتُ أَحِبُّهَا كَأَشَدِّ مَا يُحِبُّ الرَّجَالُ النِّسَاءَ - فَأَرَدْتُهَا عَلَيَّ نَفْسِهَا
 فَامْتَنَعَتْ مِنِّي حَتَّى أَلَمْتُ بِهَا سَنَةً مِنَ السِّنِينَ فَجَاءَتْنِي فَأَعْطَيْتُهَا
 عِشْرِينَ وَمِئَةَ دِينَارٍ عَلَيَّ أَنْ تُخَلِّيَ بَيْنِي وَبَيْنَ نَفْسِهَا فَفَعَلَتْ، حَتَّى إِذَا
 قَدَرْتُ عَلَيْهَا - وَفِي رِوَايَةٍ : فَلَمَّا قَعَدْتُ بَيْنَ رِجْلَيْهَا، قَالَتْ : اتَّقِ اللَّهَ
 وَلَا تَفُضِّ الْحَاتِمَ إِلَّا بِحَقِّهِ، فَانصَرَفْتُ عَنْهَا وَهِيَ أَحَبُّ النَّاسِ إِلَيَّ
 وَتَرَكْتُ الذَّهَبَ الَّذِي أُعْطَيْتُهَا.. اللَّهُمَّ إِنَّ كُنْتُ فَعَلْتُ ذَلِكِ ابْتِغَاءَ
 وَجْهِكَ فَافْرِجْ عَنَّا مَا نَحْنُ فِيهِ، فَانْفَرَجَتِ الصَّخْرَةُ، غَيْرَ أَنَّهُمْ لَا
 يَسْتَطِيعُونَ الْخُرُوجَ مِنْهَا.. وَقَالَ الثَّلَاثُ :.. اللَّهُمَّ اسْتَأْجِرْتُ أُجْرَاءَ
 وَأَعْطَيْتُهُمْ أُجْرَهُمْ غَيْرَ رَجُلٍ وَاحِدٍ تَرَكَ الَّذِي لَهُ وَذَهَبَ، فَتَمَرَّتْ أُجْرُهُ
 حَتَّى كَثُرَتْ مِنْهُ الْأَمْوَالُ، فَجَاءَنِي بَعْدَ حِينٍ، فَقَالَ : يَا عَبْدَ اللَّهِ، أَدَّ إِلَيَّ
 أُجْرِي، فَقُلْتُ :.. كُلُّ مَا تَرَى مِنْ أُجْرِكَ :.. مِنَ الْإِبِلِ وَالْبَقَرِ وَالغَنَمِ
 وَالرَّقِيقِ، فَقَالَ : يَا عَبْدَ اللَّهِ، لَا تَسْتَهْزِئْ بِي ! فَقُلْتُ : لَا أَسْتَهْزِئُ
 بِكَ، فَأَخَذَهُ كُلَّهُ فَاسْتَأْفَقَهُ فَلَمْ يَتْرُكْ مِنْهُ شَيْئاً. اللَّهُمَّ إِنَّ كُنْتُ فَعَلْتُ
 ذَلِكِ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرِجْ عَنَّا مَا نَحْنُ فِيهِ، فَانْفَرَجَتِ الصَّخْرَةُ فَخَرَجُوا
 بِمَشُونٍ». مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ .

ความว่า: จากท่านอบู อับดิลเราะหมาน อับดุลลอฮฺ อิบน์ อุมร์ อิบน์
 อัล-ค็อฏฏอบ เล่าว่า: ฉันได้ยินท่านเราะฮ์ซูลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า “ชายสาม
 คนจากประชาชาติก่อนหน้าพวกท่านได้เดินออกเดินทางจนกระทั่งพวกเขา
 ต้องค้างแรมในถ้ำแห่งหนึ่ง แล้วพวกเขาก็เข้าไปในถ้ำแห่งนั้น แล้วก้อน
 หินใหญ่จากภูเขาก็ตล่อมลงมาปิดปากถ้ำ พวกเขาบอกว่า: แท้จริงไม่มี
 สิ่งใดที่จะให้พวกท่านรอดพ้นจากก้อนหินใหญ่นี้ได้นอกจากการที่พวก

ท่านจะของวิงวอนต่ออัลลอฮ์ด้วยการงานที่ดีของพวกเขา ชายคนหนึ่ง จากพวกเขากล่าวขึ้นว่า “โอ้อัลลอฮ์ ฉันมีพ่อแม่ที่แก่ชรา แต่ฉันไม่เคยให้ ใครดีมนมก่อนหน้าพวกเขาเลย ไม่ว่าจะเป็ลลูกเมียและทาสรบใช้ แล้ว วันหนึ่งฉันจำต้องหาพืชไม้ (เพื่อเป็นอาหารแก่ปศุสัตว์) และฉันไม่ได้ กลับหาท่านทั้งสองจนกระทั่งท่านทั้งสองได้หลับนอน และฉันได้รีดน้ำนม ให้แก่ทั้งสองและฉันก็พบท่านได้นอนหลับแล้ว และฉันก็รังเกียจที่จะปลุก ท่านทั้งสอง และฉันก็รังเกียจที่จะให้ภรรยา ลูก ๆ และคนใช้ตีมาก่อนท่าน ทั้งสอง แล้วฉันก็รอในขณะที่ภานะอยู่ในมือของฉัน รอให้ท่านทั้งสองตื่น จนกระทั่งแสงอรุณขึ้นและลูก ๆ ของฉันต่างร้องไห้แง (เพราะความหิว) อยู่ที่เท้าของฉัน แล้วท่านทั้งสองก็ได้ตื่นและได้ตีมน้ำนมก่อนคนอื่น ๆ โอ้อัลลอฮ์ หากฉันได้กระทำการดังกล่าวเพื่อพระองค์แล้ว ได้โปรดให้พวก เรารอดพ้นจากหินก้อนใหญ่ที่พวกเรากำลังเผชิญอยู่นี้ด้วยเถิด” แล้ว ก้อนหินก็เลื่อนออกนิตหนึ่ง แต่พวกเขาก็ยังไม่สามารถออกจากถ้ำได้ แล้ว ชายอีกคนก็กล่าวว่า “โอ้อัลลอฮ์ แท้จริงฉันมีลูกสาวของลุง เธอเป็นผู้ที่ฉัน รักมากที่สุด และในบางสายรายงานระบุว่า ฉันรักเธอมากเสมือนกับรักอัน มากมายของผู้ชายที่มีต่อผู้หญิง แล้วฉันก็ปรารถนาในตัวนาง แต่นาง ปฏิเสธฉัน จนกระทั่งนางประสบกับความทุกข์ยากเพราะภัยแล้งในปีหนึ่ง แล้วนางได้มาหาฉัน และฉันก็ได้มอบเงินให้นางเป็นจำนวน 120 ดีนาร์ โดยมีเงื่อนไขนางจักต้องเปิดโอกาสให้ฉันได้ในตัวนาง แล้วนางก็ยอมทำ ตามนั้น จนกระทั่งถึงเวลาที่ฉันจวนจะได้กับนางแล้ว - ในบางสายรายงาน ระบุว่า เมื่อครั้งฉันได้คร่อมอยู่ระหว่างสองขาของนางแล้ว - นางก็ได้เอ่ย ขึ้นว่า ท่านจงเกรงกลัวต่ออัลลอฮ์เถิด และท่านจงอย่าสวมแหวนนอกจาก ด้วยสิทธิของมัน(หมายถึงอย่าได้มีเพศสัมพันธ์นอกจากด้วยการแต่งงาน ที่ถูกต้อง) แล้วฉันก็ปล่อยนางไป ทั้ง ๆ ที่นางเป็นผู้ที่ฉันรักที่สุด และฉันก็ มอบทองคำดังกล่าวให้แก่นางไปโดยไม่เอาคืน โอ้อัลลอฮ์ หากฉันได้กระทำ สิ่งดังกล่าวเพื่อพระองค์แล้ว ได้โปรดให้พวกเรารอดพ้นจากหินก้อนใหญ่ ที่พวกเรากำลังเผชิญอยู่นี้ด้วยเถิด” แล้วก้อนหินก็เลื่อนออกนิตหนึ่ง แต่ พวกเขาก็ยังไม่สามารถออกจากถ้ำได้ และชายคนที่สามก็กล่าวว่า “โอ้อัลลอฮ์ ฉันได้จ้างคนงานจำนวนหนึ่ง และฉันก็ได้ให้ค่าจ้างแก่พวกเขา ทั้งหมดนอกจากผู้ชายคนหนึ่งที่ได้ทิ้งส่วนของเขาและได้เดินทางจากไป ฉันจึงได้เอาเงินค่าจ้างของเขามาลงทุนจนกระทั่งมันได้เพิ่มพูนมากมาย หลังจากนั้นเขาก็ได้มาหาฉัน และกล่าวกับฉันว่า โอ้อับ่าวของอัลลอฮ์ จง มอบค่าจ้างให้ฉันด้วย ฉันได้ตอบเขาไปว่า ทั้งหมดที่ท่านเห็นจากบรรดา

อุฐ วัว แพะ แกะ และทาสรับใช้ทั้งหมดนั้นคือค่าจ้างของท่าน เขากล่าวว่า
 โائب่าวของอัลลอฮฺ ท่านอย่าประชดฉันนะ? ฉันกล่าวว่า ฉันไม่ได้ประชด
 ท่านเลย แล้วเขาก็เอาทรัพย์สินไปทั้งหมดและไม่ได้ทิ้งแม้แต่น้อยนิต
 โائب่าวของอัลลอฮฺ หากฉันได้กระทำให้ดังกล่าวเพื่อพระองค์แล้ว ได้โปรดให้พวก
 เรารอดพ้นจากหีนก้อนใหญ่ที่พวกเรากำลังเผชิญอยู่นี้ด้วยเถิด” แล้วก่อน
 หีนก็ได้เปิดออก แล้วพวกเขาก็เดินออกจากถ้ำไปได้โดยดี”¹

เรื่องราวในอัลกุรอานและอัลหะดีษที่นำมาใช้ในการตรบียะฮฺ นับเป็นสื่อ
 และรูปแบบที่สำคัญ ในการตรบียะฮฺเพื่อปลูกฝังสิ่งที่ดีงามสู่จิตใจของมนุษย์ ที่จะนำไปสู่
 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความรู้สึก ความคิด ความเข้าใจ สู่การเป็นคนที่ดี ครอบครัวย
 ดี สังคมที่ดี และเป็นประชาชาติที่ดีเลิศ เรื่องราวที่ถูกกล่าวไว้ในอัลกุรอาน และใน
 อัลหะดีษของท่านนบี ﷺ เป็นเรื่องราวที่ดีเยี่ยม และส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้ฟัง
 ละเอียดอ่อนเต็มไปด้วยเหตุผล และบทเรียน ถึงแม้ว่าเรื่องราวเหล่านั้นจะผ่านพ้นมาเนิ่น
 นานแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีผลลัพธ์ที่ดีจากการเร่งเร้าความรู้สึกส่วนลึกในจิตใจให้ตื่นขึ้น และ
 ผลักดันมนุษย์ให้ไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และเจตนารมณ์ ความตั้งใจ ตลอดจนการ
 ตัดสินใจ ลักษณะเด่นของการตรบียะฮฺด้วยรูปแบบนี้ ทำให้ผู้ถูกตรบียะฮฺเกิดการตื่นตัว
 ขวนให้คิดแล้วไตร่ตรองเนื้อหา ขวนให้ติดตามสถานการณ์และจุดยืนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และ
 มีผลสะท้อนทางด้านบุคลิกภาพ เช่นเรื่องราวของนบียุซุฟ ที่เริ่มต้นเปิดเรื่องราวด้วยความ
 ฝันออกมา และเรื่องราวก็ดำเนินไปพร้อมด้วยสัญญาของอัลลอฮฺ ﷻ แล้วตามด้วย
 อุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ มากมาย เพื่อให้เห็นถึงสัญญาของอัลลอฮฺ ﷻ ที่เป็นจริง
 เพื่อต้องการให้ผู้ที่ได้รับการตรบียะฮฺได้รับฟังข้อตักเตือนอย่างตั้งใจ และไม่รู้สึเบื่อหน่าย
 และการตรบียะฮฺด้วยการตักเตือนที่ตั้นต้องไม่ใช่เวลานานเกินไป ต้องสอดคล้องกับ
 เวลาและสถานการณ์ มีเนื้อหาที่หลากหลาย ใช้สำนวนโวหารที่ชัดเจน เข้าถึงจิตใจของผู้ฟัง
 และต้องมีความรู้อย่างถ่องแท้ในเรื่องที่จะตักเตือน

ดังนั้นการตรบียะฮฺด้วยการใช้อัลกุรอานและอัลหะดีษ จึงเป็นวิธี
 การตรบียะฮฺที่นำเรื่องราวในอัลกุรอานและอัลหะดีษมาใช้ในการตรบียะฮฺบุคคล โดยมี
 เรื่องราวที่ดีและมีบทเรียน คำสอนอยู่ในเรื่องราวเหล่านั้น ซึ่งล้วนเป็นเรื่องราวที่มีคุณค่า
 เพราะเป็นเรื่องราวที่เป็นสัจจริง พิสูจน์ได้ และผูกพันกับวิถีชีวิตประจำวันของมนุษย์ ซึ่ง
 มีทั้งคำสอน วิธีปฏิบัติ และผลตอบแทนที่ดีจากการปฏิบัติตาม และมีบทลงโทษที่เด่นชัด
 จากผู้ที่ฝ่าฝืน อันจะส่งผลให้ผู้ที่ได้รับการตักเตือน เชื่อฟังและปฏิบัติตาม จากการใช้
 เรื่องราวที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่ผู้ถูกตรบียะฮฺกำลังเผชิญ

¹ อัล-บุดอริยฺ, อัล-ญามิอฺ อัล-มุสนัด. เลขที่: 2272 มุสลิม, อัล-มุสนัด อัศ-เศาะหี้หฺ เลขที่: 2743

2.3.2 การตรึงบียะฮ์ด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดี

ซอบรี นภากรและเกาซร์ อีซา (2551:18) ได้กล่าวถึงการตรึงบียะฮ์ด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดีไว้ว่า เด็กจะสังเกตพฤติกรรมของผู้ใหญ่ หากพวกเขาได้เห็นในสิ่งที่ดี เขาก็จะปฏิบัติตามในสิ่งที่ดี และในขณะเดียวกัน หากพวกเขาเห็นในสิ่งที่ไม่ดี เขาก็จะทำตามในสิ่งเหล่านั้น ซึ่งแน่นอนที่สุดหากผู้ใหญ่ซื่อสัตย์เด็กก็จะเติบโตอย่างซื่อสัตย์ ดังเช่น ท่านอิบนุอับบาส ได้เห็นท่านนบี ﷺ ลุกขึ้นแล้วอาบน้ำละหมาด แล้วยืนละหมาด ท่านอิบนุอับบาส ก็ได้ลุกขึ้นอาบน้ำละหมาดเหมือนกับท่านนบี ﷺ อาบ และไปละหมาดร่วมกับท่านนบี ﷺ แสดงให้เห็นถึงการเลียนแบบจากแบบอย่างที่ดีเห็นผู้ใหญ่ก็คือท่านนบี ﷺ นั่นเอง

ซอลีฮะห์ หะยีสะมะแอ (2551:141) ได้กล่าวถึงการเป็นแบบอย่างที่ดีของครู หรือมุร้อบบีย์ ไว้ว่า ในทัศนะของอิสลาม ครูมุร้อบบีย์นับว่าเป็นตำแหน่งที่มีเกียรติยิ่ง และนับเป็นปัจจัยสำคัญของระบบการศึกษาหรือการตรึงบียะฮ์ในอิสลาม เพราะครูมุร้อบบีย์เป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบในการฝึกฝนทักษะและความสามารถ ปลูกฝัง ชัดเกล้าคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้ปรากฏในตัวผู้ถูกตรึงบียะฮ์ นอกจากนี้ ครูมุร้อบบีย์ ยังมีอิทธิพลต่ออนาคตของผู้ที่ถูกตรึงบียะฮ์อย่างยิ่ง ถึงแม้จะมีสื่อการเรียนรู้อื่น ๆ เช่น หนังสือ ก็ไม่สามารถทดแทนได้ เพราะการศึกษาหาความรู้ที่ต้นนั้นจำเป็นต้องศึกษาจากนักปราชญ์หรือครูมุร้อบบีย์มากกว่าการเรียนรู้ผ่านหนังสือเพียงแหล่งเดียว การตรึงบียะฮ์ในอิสลามให้ความสำคัญทั้งการเรียนรู้ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงให้ได้ผลนั้น ผู้ถูกตรึงบียะฮ์จะสามารถเรียนรู้ได้ดีโดยการสังเกตแบบอย่างหรือการปฏิบัติตนของครูมุร้อบบีย์ ครูมุร้อบบีย์จึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการตรึงบียะฮ์และสามารถกล่าวได้ว่า ครูมุร้อบบีย์ คือดัชนีชี้วัดคุณภาพในการจัดการศึกษาที่สำคัญมากที่สุด

ยูทหนา เก้อกุล (2550) ได้สรุปถึงการตรึงบียะฮ์ของท่านนบี ﷺ ด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดีไว้ว่า วิธีสอนโดยการแสดงเป็นแบบอย่างป็นวิธีสอนที่ส่งผลอันดีงามต่อการศึกษาอิสลาม เป็นพื้นฐานในการศึกษา และมีผลอย่างใหญ่หลวงในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการยึดมั่น การทำความภักดี คุณธรรมจริยธรรม สังคม และจิตใจ ฯลฯ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นต้นแบบที่ดียิ่งในการเลียนแบบ โดยมนุษย์ทุกคนต้องปฏิบัติตามแบบฉบับของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นอันดับแรก รองลงมา ก็ปฏิบัติตามแบบฉบับของบรรดาเศาะหาบะฮ์ رضي الله عنهم บรรดาสะลัฟ อัศศอลิหฺที่เจริญรอยตามท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ บิดามารดาที่ศอลิหฺ และบรรดาคณาจารย์ ตลอดจนบรรดาสหาย ผู้ที่ศอลิหฺ และผู้ที่ป็นแบบอย่างที่ดีต้องปฏิบัติตามองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ต้องมีความอิคลาศ (บริสุทธิ์ใจ) เพื่อพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ
2. ต้องปฏิบัติตามแบบฉบับของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ
3. ต้องปฏิบัติตามสิ่งที่พูด โดยควบคุมระหว่างคำพูดและการกระทำ
4. รู้สึกรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
5. ต้องมีความรู้ด้านศาสนาและความรู้ทั่วไป
6. ต้องพยายามเป็นแบบอย่างอิสลามอันสูงส่งทั้งในด้านคำพูดและการกระทำ

การตรึงบียะฮ์ด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นวิธีสอนที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้แสดงออกถึงอิริยาบถของท่าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการพูด การกระทำ และการยอมรับของท่าน ซึ่งแบบอย่างดังกล่าวเป็นแบบอย่างที่เหมาะสมยิ่งที่บรรดาเศาะหาบะฮ์ رضي الله عنهم และประชาชาติในยุคหลังนำมาปฏิบัติตาม การสอนโดยการแสดงเป็นแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นการปฏิบัติให้บรรดาเศาะหาบะฮ์ رضي الله عنهم ได้เห็นและนำไปลอกเลียนแบบ โดยครอบคลุมถึงแบบอย่างด้านอิบาดะฮ์ ชะรีอะฮ์ อักลาฮ์ และสังคม ฯลฯ ทำให้เห็นภาพชัดเจนปรากฏอยู่ตรงหน้าบรรดาเศาะหาบะฮ์ رضي الله عنهم และทำให้พวกเขาเห็นพฤติกรรมและอิริยาบถต่าง ๆ ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ แล้วจึงนำมาปฏิบัติด้วยหลักการและกฎเกณฑ์ที่ถูกต้อง นอกจากนี้ผู้ที่มีหน้าที่เป็นผู้นำก็มีบทบาทอย่างยิ่งในการเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา

ยูสุฟ อัล-กีอรูฏอวียะฮ์ (2546) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ที่จะตรึงบียะฮ์บุคคลอื่นไว้ว่า จะต้องเป็นผู้ที่ยึดมั่นในอิสลาม มีความรู้ทั้งในเรื่องทฤษฎีและการปฏิบัติ มีอากิเดฮ์ที่มั่นคง มีบุคลิกที่สามารถเป็นแบบอย่างได้ในทุกแง่มุมของชีวิต เคารพภักดีต่ออัลลอฮ์ ปฏิบัติต่อบุคคลอื่นตามบทบัญญัติของอิสลามที่ได้สั่งสอนไว้ และเข้าใจใจถึงลักษณะเฉพาะของประชาชาติหรือบุคคล โดยมีความมุ่งมั่นว่าการตรึงบียะฮ์ด้วยวิธีการต่าง ๆ จะเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะปรับปรุงแก้ไขสภาพของบุคคลให้ไปสู่ความเป็นประชาชาติที่ดีและถูกต้องที่สุด ซึ่งการตรึงบียะฮ์ที่มีมาตรฐานและคุณภาพนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นกลไกในการสร้างภาวะผู้นำของผู้ถูกตรึงบียะฮ์

อับดุลลอฮ์ นาซิหฺ อุลวาน (2553:179) ได้กล่าวถึงการตรึงบียะฮ์ด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดีไว้ว่า การเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นวิธีการตรึงบียะฮ์ที่มีประสิทธิภาพที่สุด ในการอบรมขัดเกลาเด็กให้ดีหรือไม่ดีนั้น ถ้าถูกรูปบียะฮ์นั้นเป็นบุคคลที่เที่ยงตรง ซื่อสัตย์ มีศีลธรรม มีคุณธรรม และมีความบริสุทธิ์ เด็กก็就会被หล่อหลอมให้อยู่ในแบ้าแห่งความซื่อตรง ซื่อสัตย์ มีศีลธรรม มีคุณธรรม และมีความบริสุทธิ์ แต่ถ้าถูกรูปบียะฮ์นั้นเป็นคนไม่ซื่อตรง หลอกลวง ทำผิดศีลธรรม ตระหนี่ ซ้ำฉลาด หรือเห็นแก่ตัว เด็กก็就会被หล่อหลอมให้เป็นคนโกหก ไม่ซื่อสัตย์ ทุจริตคดโกง ทำผิดศีลธรรม ซ้ำฉลาด

และเห็นแก่ตัว อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงวางแบบอย่างของการตบียะฮ์ด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดีด้วยการส่งบรรดาเราะซูลมายังประชาชาติตั้งที่พระองค์ทรงตรัสไว้ในอัลกุรอานว่า

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا

اللَّهِ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾

ความว่า โดยแน่นอน ในเราะซูลของอัลลอฮ์มีแบบฉบับอันดีงามสำหรับพวกเจ้าแล้ว สำหรับผู้ที่หวัง (จะพบ) อัลลอฮ์และวันปรโลก และรำลึกถึงอัลลอฮ์อย่างมาก

(อัลอะห์ซาบ : 21)

Abdu Al-Rahman Al-Khalawee (1984) ได้กล่าวไว้ว่า อัลกุรอานได้กล่าวถึงวิธีการตบียะฮ์ด้วยการเป็นแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ไว้ไว้ในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

1. การเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านบุคลิกลักษณะของผู้ตบียะฮ์ซึ่งอัลกุรอานได้กล่าวถึงคุณลักษณะของท่านนบีไว้ในซูเราะฮ์อัลอะห์ซาบว่า

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا

اللَّهِ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾

ความว่า โดยแน่นอน ในเราะซูลของอัลลอฮ์นั้นมีแบบฉบับอันดีงามสำหรับพวกเจ้า สำหรับผู้ที่หวังจะได้พบกับอัลลอฮ์และวันปรโลก และพวกเขารำลึกถึงอัลลอฮ์อย่างมาก

(อัลอะห์ซาบ : 21)

2. การเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการใช้คำพูดและการตักเตือนที่ดีงาม

فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ
بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا ذَوَىٰ عَدْلٍ مِّنكُمْ وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ
ذَٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهِ مَن كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ تَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا

ความว่า ต่อเมื่อพวกนางได้อยู่จนครบกำหนดของพวกนางแล้ว ก็จงยับยั้งพวกนางให้อยู่โดยดี หรือให้พวกนางจากไปโดยดี และจงให้มีพยานสองคนที่เป็นผู้เที่ยงธรรมในหมู่พวกเจ้า และจงให้การเป็นพยานนั้นเป็นไปเพื่ออัลลอฮฺ ดังกล่าวมานั้น ผู้ที่ศรัทธาต่ออัลลอฮฺและวันอาคิเราะฮฺจะถูกตักเตือนให้ถือปฏิบัติและผู้ใดยำเกรงอัลลอฮฺ พระองค์ก็จะทรงประทานทางออกให้แก่เขา

(อัลกุรอาน : 2)

أَبْلِغْكُمْ رِسَالَتِ رَبِّي وَأَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ

ความว่า โดยที่ฉันจะประกาศแก่พวกท่าน ซึ่งบรรดาสารแห่งพระเจ้าของฉัน และฉันนั้นเป็นผู้แนะนำตักเตือนที่ซื่อตรงแก่พวกท่าน”

(อัลอะฮฺรอฟ : 68)

ดังนั้น การตักเตือนด้วยความเป็นแบบอย่างที่ดี จึงเป็นวิธีการตักเตือนที่ผู้ถูกตักเตือน ได้สังเกต เผื่อ และพิจารณาหรือบปีย์ผ่านการกระทำหรือสิ่งอื่น ๆ ที่สามารถสังเกตได้ วิธีการตักเตือนด้วยความเป็นแบบอย่างที่ดี นับว่าเป็นวิธีการตักเตือนที่ได้ผลมากที่สุดวิธีการหนึ่ง เพราะเป็นวิธีการที่สังเกตได้ง่าย ทั้งด้านการพูด การกระทำ และอื่น ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ถูกตักเตือนสามารถพบเจอในคุณลักษณะของผู้ตักเตือน ทั้งที่เจตนาตักเตือน และผู้ถูกตักเตือนสังเกตและพบเห็นด้วยตัวเอง การตักเตือนด้วยเป็นแบบอย่างที่ดีจึงเป็นเป้าหมายที่สำคัญในการตักเตือนทุกระดับ เพราะการตักเตือนบุคคลจะสำเร็จหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของมูร้อบปีย์ หากมูร้อบปีย์เป็นบุคคลที่เที่ยงตรง ซื่อสัตย์ มีศีลธรรม มีคุณธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้ถูกตักเตือนก็จะถูกหล่อหลอมให้อยู่ในหนทาง

แห่งความซื่อตรง ซื่อสัตย์ มีศีลธรรม และคุณธรรม แต่ถ้ามูร้อบเบียเป็นคนไม่ซื่อตรง หลอกลวง ทำผิดศีลธรรม ตระหนี่ ขี้ขลาด หรือเห็นแก่ตัว ผู้ถูกต้อบียะฮ์ก็จะถูกล้อหลอมนให้เป็นคนโกหก ไม่ซื่อสัตย์ ทุจริตคดโกง ทำผิดศีลธรรม ขี้ขลาด และเห็นแก่ตัว ดังนั้นการต้อบียะฮ์ด้วยวิธีการนี้จึงนับว่าแบบอย่างและวิธีการแสดงออกของมูร้อบเบียในทุกอิริยาบถก็คือ วิธีการต้อบียะฮ์ด้วยวิธีการนี้นั่นเอง

2.3.3 การต้อบียะฮ์ด้วยการสนทนา

ซอบรี นภากรและเกาซร์ อีซา (2551:25) ได้กล่าวถึงการต้อบียะฮ์ของท่านบี ﷺ ด้วยวิธีการการต้อบียะฮ์โดยใช้การสนทนาซึ่งประกอบด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.3.3.1 การต้อบียะฮ์ด้วยการสนทนาโดยการเล่าเรื่องต่าง ๆ ให้ผู้ถูกต้อบียะฮ์ฟัง ซึ่งนับว่า การต้อบียะฮ์ด้วยวิธีการดังกล่าวมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะทำให้ผู้ถูกต้อบียะฮ์มีความตื่นตัวและติดตาม และถือว่าเป็นวิธีการสำคัญในลำดับต้น ๆ ในการให้ข้อคิดแก่ผู้ถูกต้อบียะฮ์ เพราะธรรมชาติของบุคคลที่ถูกต้อบียะฮ์จะชอบฟัง ชอบความสนุกตื่นเต้นเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ท่านนบี ﷺ มีเรื่องเล่าที่น่าสนใจมากมาย และเรื่องเล่าที่ท่านนบี ﷺ นำมาเล่า นั้น ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องเล่าที่เป็นความจริงในอดีต ไม่ใช่มาจากที่ท่านปรมปรา ซึ่งเรื่องที่ท่านนบี ﷺ นำมาเล่าเพื่อต้อบียะฮ์นั้น ล้วนเป็นเรื่องราวที่สามารถต้อบียะฮ์บุคคลให้มีหัวใจที่มั่นคง

2.3.3.2 การต้อบียะฮ์ด้วยการสนทนาโดยการสื่อสารกับผู้ถูกต้อบียะฮ์โดยตรง ซึ่งนับว่า การต้อบียะฮ์ด้วยวิธีการนี้เป็นการให้ความคิดแก่ผู้ถูกต้อบียะฮ์ โดยผู้ต้อบียะฮ์จะเรียบเรียงข้อมูลให้ผู้ถูกต้อบียะฮ์ฟัง เพื่อให้ได้จดจำและทำความเข้าใจกับข้อมูลดังกล่าว ซึ่งท่านนบี ﷺ ได้ใช้วิธีการนี้ โดยท่านได้เริ่มกล่าวก่อนที่จะต้อบียะฮ์ว่า “ฉันจะสอนเธอไม่กี่คำ...” และท่านนบี ﷺ ก็ต้อบียะฮ์ในสิ่งที่มีประโยชน์ ไม่ยาวและไม่น่าเบื่อ ซึ่งการต้อบียะฮ์แบบนี้ตรงกับธรรมชาติของผู้ถูกต้อบียะฮ์ที่ไม่ต้องการฟังเรื่องราวที่ยาว แต่ต้องการฟังเรื่องราวที่กระชับ และเข้าใจง่าย

2.3.3.3 การต้อบียะฮ์ด้วยการสนทนาโดยเลือกสนทนาตามวัยของผู้ถูกต้อบียะฮ์ ซึ่งการต้อบียะฮ์ด้วยวิธีการนี้เป็นการต้อบียะฮ์โดยคำนึงถึงวัยและความเข้าใจของผู้ถูกต้อบียะฮ์เป็นหลัก

Abdu Al-Rahman Al-Khalawee (1984) ได้กล่าวไว้ว่า การสนทนาคือการที่บุคคลสองฝ่ายหรือหลายฝ่ายร่วมกันพูดคุยในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ด้วยวิธีการถามตอบโดยมีเงื่อนไขว่า จะต้องเป็นเรื่องเดียวกันหรือเป้าหมายเดียวกัน ผลัดเปลี่ยนการอภิปรายกระทั่งทราบถึงผลลัพธ์กันทั้งสองฝ่าย ไม่มีฝ่ายใดพอใจและยอมรับซึ่งกันและกัน

แต่ผู้ฟังจะได้รับบทเรียนและนำมาเป็นจุดยืนให้กับตัวของเขาเอง การสนทนามีอิทธิพลอย่างสูงต่อตัวผู้ฟังหรือผู้อ่านที่ติดตามเนื้อหาอย่างตั้งใจและจริงจัง

การสนทนามีหลายวิธีการ อาทิเช่น

1. การนำเสนอเรื่องราวในชีวิตจริง ที่คู่กรณีสนทนาโต้ตอบกัน ชวนให้ผู้ฟังและผู้อ่านสนใจที่จะติดตามความคืบหน้าและผลลัพธ์ของทั้งสองฝ่าย
2. นำเสนอเรื่องราวที่ส่งเสริมให้ผู้อ่านและผู้ฟังติดตามไป เพื่อที่จะได้รู้ถึงผลลัพธ์ในตอนสุดท้าย การสนทนาด้วยวิธีการนี้จะทำให้ผู้ฟังไม่รู้สึกเบื่อหน่าย
3. นำเสนอเรื่องราวที่ปลุกเร้าความรู้สึกภายในจิตใจ ที่จะช่วยให้เกิดแบบอย่างอันงดงาม และแนวความคิดที่ลุ่มลึก
4. นำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นจริงของมนุษย์ สภาพการณ์ที่กลุ่มชนผู้ศรัทธาได้สถาปนาขึ้น เพราะจะเกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อวิถีทางในการดำเนินชีวิต

วิธีการสนทนาที่มีอยู่ในอัลกุรอานและอัซซุนนะฮ์

1. การสนทนาในภาคของอิบาดะฮ์

การสนทนาในภาคของอิบาดะฮ์นั้นได้พบในอัลกุรอานถึงประโยคที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้สนทนากับปวงบ่าวผู้ศรัทธามากมาย ตัวอย่างเช่น

“โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย” เป็นการเรียกหาด้วยความสนใจต่อผู้ศรัทธา ทุกครั้งที่ผู้ศรัทธาได้อ่านผ่านหัวใจของเขาจะตอบรับว่า “ข้าพระองค์อยู่ที่นี่ ขอรับใช้พระองค์”

2. การสนทนาเพื่อให้รำลึกถึงความโปรดปรานของอัลลอฮ์ ﷻ ดังที่มีกล่าวในอัลกุรอาน

يٰۤاَيُّهَا اِسْرَآءِيْلُ اذْكُرُوْا نِعْمَتِيْ الَّتِيْ اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاَنْتُمْ

فَضَلْتُمْ عَلٰى الْعٰلَمِيْنَ ﴿١٢٢﴾

ความว่า “วงศ์วานอิสราเอลเอ๋ย ! จงรำลึกถึงความกรุณาของข้า ที่ข้าได้กรุณาต่อพวกเจ้า และแท้จริงข้าได้เทิดพวกเจ้าเหนือประชาชนทั้งหลาย”

(อัลบะเกาะเราะฮ์: 122)

وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا ۗ وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ
 اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ
 بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُم
 مِنْهَا ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ ۚ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠٣﴾

ความว่า “และพวกเจ้าจงยึดสายเชือกของอัลลอฮ์โดยพร้อมกันทั้งหมด และจงอย่าแตกแยกกันและจำรำลึกถึงความเมตตาของอัลลอฮ์ที่มีต่อพวก เจ้า ขณะที่พวกเจ้าเป็นศัตรูกัน แล้วพระองค์ได้ทรงให้สนิทสนมกัน ระหว่างหัวใจของพวกเจ้า แล้วพวกเจ้าก็กลายเป็นพี่น้องกันด้วย ความ เมตตาของพระองค์ และพวกเจ้าเคยปรากฏอยู่บนปากหลุมแห่งไฟนรก แล้วพระองค์ก็ทรงช่วยพวกเจ้าให้พ้นจากปากหลุมแห่งนรกนั้น ในทำนอง นั้นแหละ อัลลอฮ์จะทรงแจกแจงแก่พวกเจ้าซึ่งบรรดาโองการของ พระองค์ เพื่อว่าพวกเจ้าจะได้รับแนวทางอันถูกต้อง”

(อาลิอิมรอน : 103)

ซึ่งการสนทนาในรูปแบบดังกล่าว จะส่งผลอย่างลึกซึ้งต่อความรู้สึกของ มนุษย์ โดยการสนทนาได้ปลุกเร้าความรู้สึกภายในจิตใจ ให้รู้สึกสำนึกในบุญคุณ ของอัลลอฮ์ ﷻ และแสดงการขอบคุณต่อพระองค์

3. การสนทนาเพื่อเตือนให้ระวัง

การสนทนาเพื่อเตือนให้ระวัง มีเป้าหมายเพื่อชักนำสายตาของมนุษย์ ให้หันกลับมาพิจารณาภารกิจที่ยิ่งใหญ่ ดังเช่นที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวไว้ในอัลกุรอาน ดังต่อไปนี้

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ ﴿١﴾ عَنِ النَّبَاِ الْعَظِيمِ ﴿٢﴾

ความว่า “พวกเขาต่างถามกันถึงเรื่องอะไร (ถาม) ถึงข่าวอันยิ่งใหญ่ สำคัญ”

(อันนะบอาอ : 1-2)

﴿٢﴾ الْحَاقَّةُ ﴿٢﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحَاقَّةُ ﴿٢﴾

﴿٤﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادٌ بِالْقَارِعَةِ ﴿٤﴾

ความว่า สิ่งที่จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน (วันกิยามะฮฺ) สิ่งที่จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอนนั้นคืออะไร และอันใดเล่าทำให้เจ้ารู้ได้ว่า สิ่งที่จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอนนั้นคืออะไร? พวกษะมูดและพวกอ้าดได้ปฏิเสธวันกิยามะฮฺ

(อัลหากเกาะฮฺ : 1-4)

จากสุนนะฮฺของท่านนบี ﷺ รายงานโดยท่านอบูซุร็อยเราะฮฺว่า “ท่านเราะซูล ﷺ กล่าวถามว่า ท่านรู้ไหมการนิินทาคืออะไร พวกเขาตอบว่า อัลลอฮ์ ﷻ และศาสนทูตของพระองค์ทราบดี ท่านศาสดา ﷺ ได้กล่าวว่า คือการที่ท่านพูดถึงพี่น้องของท่านในสิ่งที่เขาไม่พอใจ มีคนถามว่า ได้โปรดบอกเถิดว่าถ้าหากสิ่งที่ข้าพเจ้าพูดนั้นมีอยู่ในตัวของพี่น้องข้าพเจ้า ท่านกล่าวว่า ถ้าหากสิ่งที่ข้าพเจ้าพูดนั้นมีอยู่ในตัวของพี่น้องข้าพเจ้า ท่านกล่าวว่า ถ้าหากสิ่งที่ท่านพูดมีอยู่ในตัวเขา นั้นแหละ ท่านได้นิินทาเขาแล้ว และถ้ามันไม่อยู่ในตัวเขา นั้นมันเท่ากับท่านได้ใส่ร้ายเขาแล้ว”

นอกจากนี้ Abdu Al-Rahman Al-Khalawee (1984) ได้กล่าวถึงผลลัพธ์ในการตักบียะฮฺด้วยการสนทนาไว้ว่า สามารถตักบียะฮฺบุคคลให้มีคุณลักษณะต่อไปนี้

1. นำพาหัวใจให้ตอบรับคำเชิญชวนของอัลกุรอานพร้อมกับใคร่ครวญถึงความหมาย
2. ส่งผลต่อความรู้สึกในจิตใจของผู้ถูกตักบียะฮฺ
3. มีผลต่อการกำหนดทิศทางในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติที่สอดคล้องกับอัลกุรอาน

4. ทำให้ผู้ถูกตักบียะฮฺรู้สึกถึงความมีเกียรติกับตำแหน่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้มอบให้ และรู้สึกภาคภูมิใจกับการได้เป็นผู้ศรัทธาต่อพระองค์

ยุทธนา เกื้อกุล (2550: 18-19) ได้แบ่งวิธีการตักบียะฮฺของการสนทนาของท่านนบี ﷺ ไว้ดังต่อไปนี้

1. วิธีสอนแบบสนทนาและอภิปรายเป็นวิธีสอนที่ต้องอาศัยการสนทนาโต้ตอบระหว่างฝ่ายหนึ่งกับอีกฝ่ายหนึ่ง โดยฝ่ายหนึ่งทำหน้าที่ในการพูด ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งก็ฟัง เป็นการสนทนาที่สร้างความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างกัน ห่างไกลจากคำพูดที่ต้องใช้

อารมณ์ การข่มขู่ และการขัดแย้ง และผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของการสนทนาที่ปรากฏในอัลกุรอานและหะดีษออกเป็น 4 ประเภทคือ

- 1.1 การสนทนาโดยการปฏิบัติตามหลักศาสนา
- 1.2 การสนทนาที่บ่งบอกถึงคุณลักษณะต่าง ๆ
- 1.3 การสนทนาโดยการเล่าเรื่อง
- 1.4 การสนทนาโดยการโต้เถียง เพื่อยืนยันด้วยหลักฐาน

2. วิธีการตรึงบียะฮ์ด้วยการสนทนาโดยใช้วิธีการการตักเตือนและชี้แนะในโอกาสและสถานการณ์ต่าง ๆ เนื่องจากอิสลามเป็นศาสนาแห่งการตักเตือน โดยเป็นการตักเตือนให้ปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม และละเว้นความชั่ว การตักเตือนมีประโยชน์อย่างใหญ่หลวงในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพราะมนุษย์ทุกคนหลีกเลี่ยงไม่พ้นกับการกระทำผิดและการหลงลืม ในหะดีษของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ส่วนใหญ่แล้วจะมุ่งเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับการอบรมสั่งสอนและการตักเตือนประชาชาติของท่าน ดังคำภีร์อัลกุรอานที่เป็นข้อตักเตือนสำหรับมนุษยชาติ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จะใช้โอกาสและเวลาที่เหมาะสมในการตักเตือน เพื่อต้องการให้พวกเขาได้รับฟังข้อตักเตือนอย่างตั้งใจและไม่รู้สึกเบื่อหน่าย การตักเตือนที่ดีต้องไม่ใช้เวลานานเกินไป ต้องสอดคล้องกับเวลาและสถานการณ์ มีเนื้อหาที่หลากหลาย ใช้สำนวนโวหารที่ชัดเจนเข้าถึงจิตใจของผู้ฟัง และต้องมีความรู้อย่างถ่องแท้ในเรื่องที่จะตักเตือน

3. วิธีการตรึงบียะฮ์ด้วยการสนทนาโดยใช้คำถาม/การถามตอบ เป็นวิธีสอนที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ถามบรรดาเศาะหาบะฮ์ رضي الله عنهم ในสิ่งที่ท่านต้องการนำเสนอและแจ้งให้ทราบถึงเรื่องราวต่าง ๆ และในขณะเดียวกันบางครั้งก็เป็นคำถามที่เกิดขึ้นจากบรรดาเศาะหาบะฮ์ رضي الله عنهم ที่ได้ถามท่าน เพื่อต้องการทราบความรู้บางสิ่งบางอย่างที่พวกเขาอยากรู้ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ใช้วิธีสอนโดยการตั้งคำถามเพื่อต้องการให้บรรดาเศาะหาบะฮ์ رضي الله عنهم ได้คิดและไตร่ตรอง และได้ทราบถึงสิ่งที่พวกเขา还不知道 เป็นวิธีสอนที่พัฒนากระบวนการคิด และพูดในเวลาเดียวกัน โดยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จะตั้งคำถามตามระดับสติปัญญาของบรรดาเศาะหาบะฮ์ رضي الله عنهم โดยไม่ทำให้พวกเขาารู้สึกลำบากใจในการศึกษาหาความรู้และค้นหาคำตอบด้วยตนเอง

Abdu Al-Rahman Al-Khalawee (1984) ได้กล่าวไว้ว่าการสนทนาโดยการอุปมาอุปมัย หรือการเปรียบเทียบ เป็นวิธีสอนที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ใช้สอนบรรดาเศาะหาบะฮ์ رضي الله عنهم เพื่อยกตัวอย่างเปรียบเทียบและอุปมาสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งให้เข้าใจได้ง่ายและมีความชัดเจนมากขึ้นและส่งผลอันดีงามต่อจิตใจ ทำให้เกิดความรู้สึกว่าอยู่ใกล้และสัมผัสได้ การเปรียบเทียบของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ส่วนใหญ่จะเป็นสิ่งที่อยู่

ใกล้ตัวมนุษย์ เช่น การส่งเสริมและสนับสนุนให้บริจาคทาน ห่างไกลจากการนิทาว่าร้าย การศึกษาหาความรู้ และความรักและความเมตตาระหว่างพี่น้องมุสลิม ฯลฯ เป็นการเปรียบเทียบให้ผู้ฟังเห็นภาพอย่างชัดเจน และมีความละเอียดในแต่ละสิ่งไม่ว่าจะเป็นสิ่งเล็กหรือสิ่งใหญ่ ทำให้ผู้ฟังจดจำได้ง่าย และสามารถเผยแพร่ต่อไปได้

Abdu Al-Rahman Al-Khalawee (1984) ได้กล่าวถึงการสนทนาโดยการเล่าเรื่องไว้ว่า เป็นวิธีสอนที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้นำเรื่องเล่าในอดีตมาเล่าให้บรรดาเศาะหาบะฮ์ رضي الله عنهم ได้รับฟัง โดยเป็นเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของประชาชาติในอดีต ประวัติของบรรดานบี และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง เพื่อเป็นคติสอนใจ ทางนำแห่งชีวิต และชี้แนะสู่แนวทางที่ดี การเล่าเรื่องทำให้ผู้ก้มตักใจผู้อ่านและตั้งใจผู้ฟัง นำติดตามและไม่เบื่อหน่าย และมีอิทธิพลอย่างสูงต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของมนุษย์

ยุทธนา เกื้อกุล (2550: 191) ได้กล่าวถึง การตรึงบียะฮ์ด้วยการหยอกล้อว่า เป็นเทคนิคการสอนที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้หยอกล้อบรรดาเศาะหาบะฮ์ رضي الله عنهم ในการอบรมสั่งสอน เพื่อให้บรรยากาศการเรียนการสอนดำเนินไปด้วยความสนุกสนาน เพลิดเพลินและมีความสุข ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้หยอกล้อถึงเรื่องที่เป็นความจริงเท่านั้น และจะหยอกล้อตามโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม ดังที่ท่านได้หยอกล้ออบู อุมัยรฺ เกี่ยวกับความเศร้าโศกเสียใจที่นกของเขาได้ตายจากไป หรืออาจจะเป็นการหยอกล้อชายคนหนึ่งที่มาขออุฐเพื่อขนสิ่งของสัมภาระของเขา การหยอกล้อดังกล่าวก็เพื่อคลายความโศกเศร้าและเสียใจ และทำให้จิตใจมีชีวิตชีวขึ้น

ยุทธนา เกื้อกุล (2550: 191-192) ได้กล่าวถึง การตรึงบียะฮ์ด้วยการสาบานยืนยันว่า เป็นเทคนิคการสอนที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้สาบานยืนยันในสิ่งที่ท่านได้นำเสนอแก่บรรดาเศาะหาบะฮ์ رضي الله عنهم เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ เพื่อย้ำเตือนให้คิดและไตร่ตรองในสิ่งที่ท่านได้สาบาน ดังที่ท่านสาบานเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการให้สลามระหว่างกัน เพื่อทำให้เกิดความรักและความปรองดอง และการสาบานว่าอิมานของบ่าวจะไม่สมบูรณ์จนกว่าเขาจะรักพี่น้องของเขาเท่ากับตัวของเขาเอง

अबดุลลอฮฺ นาซิหฺ อุลวาน (2553) ได้กล่าวถึงการสนทนากับผู้ถูกตรึงบียะฮ์ว่า มีแบบอย่างในอัลกุรอานมากมายถึงการสนทนาเพื่อตักเตือนผู้ถูกตรึงบียะฮ์ ซึ่งวิธีการที่มีประสิทธิภาพ วิธีหนึ่งในการอบรมเด็กให้มีศรัทธา และเตรียมพร้อมเด็กในด้านศีลธรรม ด้านจิตใจและทางสังคม นั่นคือ การฝึกอบรมด้วยการแนะนำและตักเตือน เพราะผลจากการกระทำดังกล่าวจะทำให้เด็กมีความรู้ ความเข้าใจในธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลให้เด็กมีอุปนิสัยที่ดีและสนใจต่อหลักการพื้นฐานของอิสลาม ซึ่งตรึงบียะฮ์

โดยวิธีนี้พบได้จากตัวอย่างในอัลกุรอ่าน ในลักษณะของการสั่งสอนอย่างมีศิลปะ และการชี้แนะอย่างเป็นกันเอง เช่น

وَإِذْ قَالَ لُقْمَنُ لِبَنِيهِ ۖ وَهُوَ يَعِظُهُ ۖ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ ۗ

إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴿١٣﴾

ความว่า และจงรำลึกเมื่อลูกหลานได้กล่าวแก่บุตรของเขา โดยสั่งสอนเขาว่า โอ้ลูกเอ๋ย เจ้าอย่าได้ตั้งภาคีใด ๆ ต่ออัลลอฮฺ เพราะแท้จริงการตั้งภาคีนั้นเป็นความผิดอย่างมหันต์ โดยแน่นอน

(ลูกหลาน : 13)

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهَنًا عَلًى وَهَنٍ
وَفِصْلُهُ ۖ فِي عَامَيْنِ أَنْ أَشْكُرَ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَى الْمَصِيرِ

﴿١٤﴾

ความว่า และเราได้สั่งการแก่มนุษย์เกี่ยวกับบิดา มารดาของเขา โดยที่มารดาของเขาได้อุ้มครรภ์เขาอ่อนเพลียงครั้งแล้วครั้งเล่า และการหย่านมของเขาในระยะเวลาสองปี เจ้าจงขอบคุณข้า และบิดามารดาของเจ้า ยิ่งเรานั้น คือการกลับไป

(ลูกหลาน:14)

وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ
فَلَا تُطِعْهُمَا ۗ وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا ۗ وَاتَّبِعْ سَبِيلَ
مَنْ أَنَابَ إِلَىٰ ۚ ثُمَّ إِلَىٰ مَرْجِعِكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ

تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾

ความว่า และถ้าเขาทั้งสองบังคับเจ้าให้ตั้งภาคต่อข้า โดยที่เจ้าไม่มีความรู้
ในเรื่องนั้น เจ้าอย่าได้เชื่อฟังปฏิบัติตามเขาทั้งสอง และจงอดทนอยู่กับเขา
ทั้งสองในโลกนี้ด้วยการทำความดี และจงปฏิบัติตามทางของผู้ที่กลับไปสู่
ข้า และยังเรานั้นถือทางกลับของพวกเจ้า ดังนั้น ข้าจะบอกแก่พวกเจ้าใน
สิ่งที่พวกเจ้าได้กระทำไว้

(ลุกมาน:15)

يَبْنِيَّ إِنَّهَا إِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ
أَوْ فِي السَّمَوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِيهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ
خَبِيرٌ

ความว่า “โอ้ลูกเอ๋ย แท้จริง (หากว่าความผิดนั้น) มันจะหนักเท่าเมล็ดผัก
ล็กเมล็ดหนึ่ง มันจะซ่อนอยู่ในหิน หรืออยู่ในชั้นฟ้าทั้งหลาย หรืออยู่ใน
แผ่นดิน อัลลอฮ์ก็จะทรงนำมันออกมา แท้จริง อัลลอฮ์เป็นผู้ทรงเมตตา ผู้
ทรงรอบรู้อยิ่ง”

(ลุกมาน:16)

يَبْنِيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَآمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ
عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ أَعْزَمِ الْأُمُورِ

ความว่า “โอ้ลูกเอ๋ย เจ้าจงดำรงไว้ซึ่งการละหมาด และจงใช้กันให้กระทำ
ความดี และจงห้ามปรามกันให้ละเว้นการทำความชั่ว และจงอดทนต่อสิ่ง
ที่ประสบกับเจ้า แท้จริง นั่นคือส่วนหนึ่งจากกิจการที่หนักแน่น มั่นคง”

(ลุกมาน: 17)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าอัลกุรอานจะมีแบบอย่างของการขัดเกลาบุคคลและ
เป็นเครื่องชี้นำกลุ่มชนทั้งหลาย ผู้ที่ศึกษาอัลกุรอานจะพบว่าอัลกุรอานจะมีรูปแบบของ
การเตือนส่ำทับในอายุะฮ์ต่าง ๆ มากมาย ซึ่งเป็นส่วนประกอบอย่างหนึ่งในอัลกุรอาน
บางครั้งก็เป็นการสะกิดใจให้รู้สึกกลัวอัลลอฮ์ ﷻ บางครั้งก็เป็นการยกเหตุการณ์ในอดีต

มาเป็นอุทาหรณ์เตือนใจ บางครั้งเป็นการเทศนาเผยแผ่และให้คำแนะนำ บางครั้งก็แนะนำให้ก้าวเดินไปในหนทางที่ถูกต้อง บางครั้งเป็นการแจ้งข่าวถึงภาคผลของการทำความดี บางครั้งก็เตือนให้รู้สึกถึงผลเลวร้ายจากการทำความชั่ว ดังนั้น ผู้ที่ศึกษาอัลกุรอานจะได้พบปรากฏการณ์ในการเตือนสำคัญเป็นคำพูด และความหมายของอัลกุรอานทั่วไปในหลายรูปแบบหลายวิธี และสิ่งนี้จะส่งผลให้บุคคลที่มีความเข้าใจลึกซึ้งซึ่งแน่ใจได้ว่าอัลกุรอานเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการอบรมเลี้ยงดูจิตวิญญาณให้อยู่ในความดี

บรรดาพ่อแม่ผู้ปกครอง ครู และมุร้อบิยั้ทั้งหลายจึงต้องยึดเอาวิธีการของอัลกุรอานในการฝึกอบรมและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ถูกต้อบิยะฮุ เนื่องจากอัลกุรอานเป็นคัมภีร์ที่สมบูรณ์ที่สุดไม่มีข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดใด ๆ

อับดุลลอฮฺ นาติหฺ อุลวาน (2553) ได้กล่าวไว้ว่า ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กำหนดวิธีการที่ชัดเจนแก่ผู้ให้การศึกษาอบรมในการจัดการกับการนอกนอกรู้นอกทางของเด็ก และปรับเขาให้ถูกต้อง วิธีการที่ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้อธิบายไว้มีดังนี้

1. เรียกร้องความสนใจให้เห็นในสิ่งที่ผิดโดยการแนะนำตักเตือน ท่านอุมัรฺ อิบนิ อิบิยฺ สะละมะฮฺ เล่าว่า :

كُنْتُ غُلَامًا فِي حِجْرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَتْ يَدِي تَطِيشُ فِي الصَّحْفَةِ ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : " يَا غُلَامُ سَمِّ اللَّهَ ، وَكُلْ بِيَمِينِكَ ، وَكُلْ مِمَّا يَلِيكَ

ความว่า “เมื่อตอนที่ฉันอยู่ในการดูแลของท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ครั้งหนึ่งในระหว่างการรับประทานอาหารกันอยู่ และมือของฉันเคยกวาดเปะปะไปทั่วทั้งถาด ดังนั้นท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวกับฉันว่า โอ้เด็กน้อยเอ๋ย จงเริ่มต้นด้วยการกล่าวพระนามของอัลลอฮฺ รับประทานอาหารด้วยมือขวา และเริ่มหยิบกินจากส่วนที่อยู่ใกล้ตัวเธอที่สุดก่อน”²

²รายงานโดย อัล-บุคอรี: 5376 และมุสลิม 2022

3. ซึ่ให้เห็นการทำผิดโดยใช้ท่าทาง อัลบुकอรีย์ได้รายงานจากอิบนิ อับบาส เล่าว่า

كَانَ الْفَضْلُ رَدِيفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَتْ امْرَأَةٌ مِنْ خَتَمِ فَجَعَلَ الْفَضْلُ يَنْظُرُ إِلَيْهَا وَتَنْظُرُ إِلَيْهِ فَجَعَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْرِفُ وَجْهَهُ ۖ الْفَضْلُ إِلَى الشَّقِّ الْآخِرِ فَقَالَتْ إِنَّ فَرِيضَةَ اللَّهِ أَدْرَكَتْ أَبِي شَيْخًا كَبِيرًا لَا يُبْتِ عَلَى الرَّاحِلَةِ أَفَأَحْجُ عَنْهُ قَالَ نَعَمْ وَذَلِكَ فِي حِجَّةِ الْوُدَاعِ
 ความว่า “ท่านอัลฟัฎลนั้นอยู่กับท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ เมื่อมีหญิงคนหนึ่งจากเมืองค็อซอัมผ่านมา ท่านอัลฟัฎลจ้องมองนาง และนางก็จ้องมองเขา ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้ผินหน้าท่านอัลฟัฎลให้หันไปทางอื่น นางกล่าวว่า โอ้ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กำหนดให้มีการทำฮัจญ์กับบ่าวของพระองค์ และพ่อของฉันทันนั้นชราภาพ จนไม่สามารถอยู่บนหลังสัตว์ ฉันทควรทำฮัจญ์แทนท่านได้หรือไม่ ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ ตอบว่า ได้ และนี่เป็นการทำฮัจญ์ครั้งสุดท้ายของท่าน”⁴

4. ซึ่ให้เห็นความผิดโดยการตำหนิ อัลบुकอรีย์รายงานจากอบูซัร ซึ่งกล่าวว่า

عن أبي ذر، قال : رأيت عليه بُرْدًا، وعلى غلامه بردًا، فقلت لو أخذت هذا فلبسته كانت خلَّةً، وأعطيته ثوبًا آخر، فقال : كان بيني وبين رجل كلام، وكانت أمه أعجميةً، فقلت منها، فذكرني إلى النبي - صلى الله عليه وسلم - ، فقال لي : أسأبت فلانًا : قلت : نعم، قال : أفنلت من أمه : قلت : "إنك امرؤ فيك جاهلية"

ความว่า “ฉันพูดไม่ดีกับชาย คนหนึ่งโดยพยายามทำให้เขารู้สึกไม่ดีกับแม่ของตัวเอง (โดยกล่าวว่า โอ้บุตรของหญิงผิวดำ) ท่านเราะซูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า โอ้อบาสซุรเอ๋ย ท่านทำให้เขารู้สึกอับอายเกี่ยวกับแม่ของเขา หรือท่านยังเป็นคนที่ม่มารยาทของพวกยุคก่อนอิสลาม (ญาฮีลียะฮฺ) อยู่อีก”⁵

³ รายงานโดยอັตติรมิซีย 2516 หะดีษเศาะหฺีหฺ์โดยอัลอัลบานีย ในเศาะหฺีหฺ์ อັตติรมิซีย

⁴ รายงานโดย อัล-บुकอรีย์ : 1731

⁵ รายงานโดย อัลบुकอรีย์ หะดีษเลขที่ 6050

จะเห็นได้ว่าท่านเราะซูลลอส ﷺ นั้นได้ปฏิบัติเกี่ยวกับการกระทำผิดของอบู ชัร เมื่อเขาพยายามทำให้ชายคนหนึ่งรู้สึกอับอายเกี่ยวกับแม่ของเขา

ดังนั้น การตรึงบียะฮฺโดยการสนทนา จึงเป็นการตรึงบียะฮฺที่ใช้การสื่อสารโดยการพูดจา ระหว่างมูร้อบบียะฮฺและผู้ถูกตรึงบียะฮฺ โดยมีเรื่องราว และวัตถุประสงค์ในการสนทนาที่ชัดเจน โดยมีจุดมุ่งหวังเพื่อสร้างความรักความศรัทธาและเชื่อมโยงไปสู่การให้ความรู้ การทำอะมัลอิบาดะฮฺ อันจะนำไปสู่เป้าหมายสูงสุด นั่นคือ การเป็นบ่าวที่ดีของอัลลอส

2.3.4 วิธีการตรึงบียะฮฺด้วยการฝึกแบบค่อยเป็นค่อยไปจนเกิดความเคยชิน

อัลกุรอาน (สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ, มปป) ได้กล่าวถึงการตรึงบียะฮฺด้วยการฝึกให้เกิดความเคยชินดังต่อไปนี้

พระองค์อัลลอส ﷺ ทรงตรัสว่า

وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَبِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا

وَرِزْقًا حَسَنًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾

“และจากผลของต้นอินทผลัมและองุ่น พวกเจ้าได้จากมันมาเป็นทั้งของมีนเมาและอาหารที่ดี แท้จริงในการนั้น แน่นอนยอมเป็นสัญญาณแก่กลุ่มชนผู้ใช้ปัญญา”

(อันนะหฺลี : 67)

ในขั้นนี้มีการแยกแยะให้เห็นถึงโชดผลที่เป็นปัจจัยยังชีพที่ดีและไม่ดี อัลลอส ﷺ ทรงตรัสว่า

﴿ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ

كَبِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا

وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ

لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿١١٤﴾

“พวกเขาจะถามเจ้าเกี่ยวกับน้ำเมาและการพนัน จงกล่าวเถิดว่า ในทั้งสอง
นั้นมิโทษมากและมีคุณหลายอย่างแก่มนุษย์ แต่โทษของมันทั้งสองนั้น
มากกว่าคุณของมัน

(อัลบะเกาะเราะฮ์ : 219)

ในขั้นนี้ พระองค์อัลลอฮ์ทรงกล่าวถึงโทษของสุราและสิ่งมึนเมาไว้อย่าง
ชัดเจนแต่ยังไม่ห้ามเด็ดขาด

يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَرَىٰ حَتَّىٰ
تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ

“โอ้ บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงอย่าเข้าใกล้การนมาซขณะที่พวกเจ้ากำลัง
มึนเมาอยู่ จนกว่าพวกเจ้าจะรู้สิ่งที่พวกเจ้าพูด”

(อันนิซาอ์ : 43)

ขั้นนี้เป็นขั้นที่สามของการตรึงบียะฮ์ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทาน
บทบัญญัติห้ามมิให้มีการดื่มสุราก่อนการนมาซ

يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ
وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ
تُفْلِحُونَ ﴿٩١﴾ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمْ
الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ
اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ ﴿٩٢﴾

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย ที่จริงสุราและการพนัน และแท่นหิน สำหรับเชือดสัตว์บูชายันต์ และการเสี่ยงทายนั้น เป็นสิ่งโสมมอันเกิดจากการกระทำของชัยฏอน ดังนั้นพวกเจ้าจงห่างไกลเสียเพื่อว่าพวกเจ้าจะได้รับความสำเร็จ ที่จริงชัยฏอนนั้นเพียงต้องการที่จะให้เกิดการเป็นศัตรูกันและการเกลียดชังกันระหว่างพวกเจ้าในสุรา และการพนันเท่านั้น และมันจะหันเหพวกเจ้าออกจากภารกิจถึงอัลลอฮ์และการละหมาด แล้วพวกเจ้าจะยุติไหม?”

(อัลมาอิดะฮ์ : 90-91)

ชั้นนี้เป็นการห้ามการดื่มสุราและของมึนเมาอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แม้กระทั่งบทบัญญัติจากอัลลอฮ์ ﷻ ก็ยังลงมาแบบเป็นขั้นตอนให้ผู้ปฏิบัติตามได้ปรับตัวแบบค่อยเป็นค่อยไปที่ละขั้นตอน จนนำมาสู่การสั่งห้ามอย่างเด็ดขาดในที่สุด

ยุทธนา เกื้อกุล (2550:20) ได้กล่าวถึงการตรึงบียะฮ์ด้วยการฝึกปฏิบัติให้เกิดความเคยชินไว้ว่า เป็นวิธีสอนที่มุ่งเน้นภาคปฏิบัติสำหรับทฤษฎีที่เกี่ยวกับความรู้ต่าง ๆ เนื่องจากอิสลามไม่ได้มุ่งเน้นเพียงด้านหนึ่งด้านใดระหว่างความรู้และการปฏิบัติ แต่จะมุ่งเน้นทั้งสองอย่างควบคู่กันไป โดยเมื่อเรียนรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้ว จะต้องนำสิ่งนั้นไปปฏิบัติ ทั้งนี้ เพื่อรับผลตอบแทนจากพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ เกี่ยวกับงานที่ได้ปฏิบัติผู้วิจัยได้อ้างหลักฐานเกี่ยวกับการปฏิบัติของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ให้บรรดาเศาะหาบะฮ์ อดุลลอฮ์ เป็นแบบอย่าง เช่น การละหมาด และการประกอบพิธีหัจญ์

อับดุลลอฮ์ นาซิหฺ อุลวาน (2553:179) ได้กล่าวไว้ว่า อิหม่ามอัลฆะซาลี ได้กล่าวไว้ในหนังสืออิหฺยาอฺ อุลูมุดดีน ของท่านเกี่ยวกับการทำให้เด็กเคยชินกับคุณลักษณะตามธรรมชาติของความดีงามหรือความชั่วร้ายตามธรรมชาติอันบริสุทธิ์ของเขา ท่านอิหม่ามอัลฆะซาลีกล่าวว่า

“เด็กจะไว้วางใจพ่อแม่ หัวใจของเขานั้นบริสุทธิ์ตั้งพลอยที่มีค่าถ้าเขาถูกทำให้เคยชิน และถูกสอนด้วยความดี เขาก็จะเป็นคนดี และมีความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ถ้าเขาถูกทำให้เคยชินกับความชั่ว และถูกทอดทิ้งเหมือนสัตว์เดรัจฉาน เขาจะเป็นคนชั่วร้ายเสเพล และจะถูกทำลาย การรักษาเขานั้นคือ พ่อแม่ของเขาควรเลี้ยงดูเขาด้วยมารยาทที่ดี สุภาพอ่อนโยน และสอนเขาด้วยศีลธรรมที่ดีที่สุด”

มุร็อบบียะฮ์จะต้องใช้วิธีการที่หลากหลายในการพัฒนาและปลูกฝังนิสัยความเคยชินให้แก่เด็กแต่ละคน และแยกแยะพวกเขาให้ถูกต้องตามวัย

ท่านเราะซูลุลลอฮ์ ﷺ ได้สั่งให้บรรดามุร็อบบียะฮ์สอนให้เด็กนมาซเมื่ออายุ 7 ขวบ และให้ตีเมื่ออายุ 10 ขวบถ้าเขาไม่ทำมาซ และให้แยกเด็กชายออกจาก

เด็กหญิง และประเด็นสำคัญที่บรรดามุร้อบปีย์ทั้งหลายต้องรู้นั้น คือการเลี้ยงดูเด็กในลักษณะที่ดีงาม และทำให้พวกเขาเคยชินกับกิจกรรมารยาทที่งดงาม โดยวิธีการบังคับด้วยคำพูดในบางครั้ง บางครั้งใช้วิธีการกระตุ้นให้เกิดความมุ่งมั่นมาตปรารถนาอันแรงกล้า และช่วยให้กลัวในบางครั้ง บรรดามุร้อบปีย์ทั้งหลายอาจถูกเหตุการณ์บีบบังคับให้ต้องทำโทษเด็กเพื่อการปรับปรุง ถ้าเขาเชื่อว่ามันจะนำไปสู่การเป็นคนดีของเด็ก และแก้ไขความออกนอกกลุ่มนอกทางของเด็ก วิธีการดังกล่าวมีประโยชน์ในการทำให้เด็กชินกับบุคลิกภาพที่ดี มีศีลธรรม และมีมารยาททางสังคม

ตามหลักชะรีอะฮ์ของอิสลามนั้น เด็กทุกคนที่เกิดมามีธรรมชาติที่จะโน้มเอียงไปสู่การเชื่อในพระเจ้าเพียงองค์เดียว การมีอยู่จริงของพระองค์ เชื้อมันศรัทธาว่าอิสลามเท่านั้นคือแนวทางที่เที่ยงตรงและศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ ตามที่พระองค์ได้ตรัสไว้ว่า

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ
عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ
وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾

ความว่า ดังนั้น เจ้าจงผินหน้าของเจ้าสู่ศาสนาที่เที่ยงแท้ (โดยเป็น) ธรรมชาติของอัลลอฮ์ ซึ่งพระองค์ทรงสร้างมนุษย์ขึ้นมา ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในการสร้างของอัลลอฮ์ นั่นคือศาสนาอันเที่ยงตรง แต่ส่วนมากของมนุษย์นั้นไม่รู้

(อัลรุม:30)

ในอัลกุรอานก็ยังใช้วิธีการแบบค่อยเป็นค่อยไป เป็นขั้นเป็นตอน เช่น การประทานอัลกุรอานที่ค่อย ๆ ประทานมาอย่างช้า ๆ และเรียบเรียงลำดับไว้อย่างชัดเจน เพื่อค่อย ๆ ให้มนุษย์ได้ปรับตัว

وَقُرْءَانًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْتَبٍ وَنَزَّلْنَاهُ

تَنْزِيلًا ﴿١٠٦﴾

ความว่า และอัลกุรอาน เราได้แยกมันไว้อย่างชัดเจน เพื่อเจ้าจะได้อ่านมันแก่มนุษย์อย่างช้า ๆ และเราได้ประทานมันลงมาเป็นขั้นตอน

(อัลอิสรออ : 106)

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْءَانُ جُمْلَةً وَاحِدَةً

كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا ﴿٣٢﴾

ความว่า และบรรดาผู้ปฏิเสธศรัทธา กล่าวว่า ทำไมอัลกุรอานจึงไม่ถูกประทานลงมาแก่เขาครั้งเดียวกันทั้งหมด? เช่นนั้นแหละเพื่อเราจะทำให้หัวใจของเจ้ามั่นคงหนักแน่นและเราได้จัดให้มันเป็นระบบระเบียบ

(อัลฟุรกอน : 32)

แม้กระทั่งการทำ ห้ามทำสิ่งเลวร้ายบางประการ อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงห้ามเอาไว้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน เช่น การห้ามดื่มสุรา

وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا

وَرِزْقًا حَسَنًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾

ความว่า และจากผลของต้นอินทผลัมและองุ่น พวกเจ้าได้รับจากมันมาเป็นทั้งของมีนเมาและอาหารที่ดี แท้จริงในการนั้น แน่นนอนย่อมเป็นสัญญาณแก่กลุ่มชนผู้ปัญญา

(อันนะหฺลฺ : 67)

* يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ ^ط قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ
 كَبِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا ^ظ
 وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ ^ظ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ
 لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١٩﴾

ความว่า พวกเขาจะถามเจ้าเกี่ยวกับน้ำเมา และการพนัน จงกล่าวเถิดว่า
 ในทั้งสองนั้นมีโทษมากและมีคุณหลายอย่างแก่มนุษย์ แต่โทษของมันทั้ง
 สองนั้นมากกว่าคุณของมัน และพวกเขาจะถามเจ้าว่า พวกเขาจะบริจาค
 สิ่งใด ? จงกล่าวเถิดว่า สิ่งที่เหลือจากการใช้จ่าย ในทำนองนั้นแหละ
 อลุลอสุดจะทรงแจ่มแจ้งโองการทั้งหลายแก่พวกเจ้าหวังว่าพวกเจ้าจะได้
 ใคร่ครวญ

(อัลบะเกาะเราะฮ์ : 219)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَرَى
 حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ
 حَتَّى تَغْتَسِلُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ
 مِنْكُمْ مِنَ الْغَايِبِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً
 فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ ^ط
 إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُورًا غَفُورًا ﴿٤٣﴾

ความว่า โอบรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย! จงอย่าเข้าใกล้การนมาซ ขณะที่พวกเจ้ากำลังมีนเมาอยู่จนกว่าพวกเจ้าจะรู้ สิ่งที่พวกเจ้าพูด และก็จงอย่าเข้าใกล้การนมาซ ขณะที่เป็นผู้มีญะนาบะฮุนอกจากผู้ที่ผ่านทางไปเท่านั้น จนกว่าพวกเจ้าจะอาบน้ำ และหากพวกเจ้าป่วยหรืออยู่ในการเดินทาง หรือคนหนึ่งคนใดในพวกเจ้ามาจากที่ถ่ายทุกข์หรือพวกเจ้าสัมผัสผู้หญิง แล้วพวกเจ้าไม่พบน้ำ ก็จงมุ่งสู่ดินที่ดี แล้วจงลูบใบหน้าของพวกเจ้าและมือของพวกเจ้า แท้จริงอัลลอฮฺเป็นผู้ทรงอภัย ผู้ทรงยกโทษเสมอ

(อันนิซาอ : 43)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ
وَالْأَزْلَمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ
تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمْ
الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ
اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ ﴿٩١﴾

ความว่า โอบรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย ที่จริงสุราและการพนันและแท่นหินสำหรับเชือดสัตว์บูชายัญและการเสี่ยงตั่วนั้นเป็นสิ่งโสมนั้นเกิดจากการกระทำของชัยฏอน ดังนั้นพวกเจ้าจงห่างไกลจากมันเสียเพื่อว่าพวกเจ้าจะได้รับความสำเร็จ ที่จริงชัยฏอนนั้นเพียงต้องการที่จะให้เกิดการเป็นศัตรูกันและการเกลียดชังกันระหว่างพวกเจ้าในสุราและการพนันเท่านั้นและมันจะหันเหพวกเจ้าออกจากการรำลึกถึงอัลลอฮฺ และการนมาซแล้วพวกเจ้าจะยุติไหม?

(อัลมาอิเตฮฺ : 90-91)

เรื่องการทำความดี อย่างการบริจาคซากาต ก็มีการสั่งให้ทำแบบค่อยเป็นค่อยไป ตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. เริ่มด้วยการแจ้งให้ทราบถึงการจัดการทรัพย์สิน

وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴿١٩﴾

ความว่า และในทรัพย์สินสมบัติของพวกเขา ได้จัดไว้เป็นส่วนของผู้เอื่อยขอ และผู้ไม่เอื่อยขอ

(อัสซาริยาต : 19)

الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا
الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ ۗ وَلِلَّهِ
عَنْقَبَةُ الْأُمُورِ ﴿٤١﴾

ความว่า บรรดาผู้ที่เราให้พวกเขามีอำนาจในแผ่นดินคือบรรดาผู้ที่ดำรง การนมาซ และบริจาคชะกาตและกำชับกันให้กระทำความดี และห้าม ปรามกันให้ละเว้นความชั่ว และบั้นปลายของกิจการทั้งหลายย่อม กลับไปหาอัลลอฮ์

(อัลหัจญ์ : 41)

2. ให้ถือเป็นการหน้าที่บังคับที่จะต้องจ่ายชะกาต

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ
عَلَيْهِمْ ۗ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٣﴾

ความว่า “(มุฮัมมัด)เจ้าจงเอาส่วนหนึ่งจากทรัพย์สินสมบัติของพวกเขาเป็น ทาน เพื่อทำให้พวกเขาบริสุทธิ์ และล้างมลทินของพวกเขาด้วยส่วนตัวที่ เป็นทานนั้น และเจ้าจงขอพรให้แก่พวกเขาเถิด เพราะแท้จริงการขอพร ของพวกเจ้านั้น ทำให้เกิดความสุขใจแก่พวกเขา และอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรง ได้ยิน ผู้ทรงรอบรู้”

(อัตเตาบะฮ์ : 103)

อาบู อับดิลเราะหฺมาน อับดุลลอฮฺ ซัยนฺ (2555:87) ได้กล่าวถึงวิธีการการตรึงบียะฮฺด้วยการสนทนาโดยการตักเตือน ห้ามปราม บุคคลที่ทำความผิดว่า วิธีการตรึงบียะฮฺด้วยวิธีการนี้นั้น ต้องตรึงบียะฮฺแบบค่อยเป็นค่อยไป แบบมีขั้นตอน ซึ่งสามารถสรุปเป็นวิธีการดังต่อไปนี้

1. แจ้งให้ผู้ที่ต้องการจะตรึงบียะฮฺทราบถึงผลที่เขาจะได้รับจากการเปลี่ยนแปลงตนเองไปในหนทางที่ดีขึ้น นั่นก็คือสรรเสริญของอัลลอฮฺ
2. แจ้งให้พวกเขาได้รู้ ถึงผลแห่งการไม่เปลี่ยนแปลง และยังคงทำความผิดอยู่ ว่าจะต้องเข้านรก
3. ห้ามปรามในสิ่งที่เป็ความผิดที่ยิ่งใหญ่ก่อน และตามด้วยสิ่งที่เป็ความผิดที่เบากว่า โดยค่อย ๆ ห้ามปรามและแนะนำให้ถอยห่างออกมาทีละเล็กทีละน้อย แบบค่อยเป็นค่อยไป

4. ห้ามปรามอย่างเบ็ดเสร็จให้เด็ดขาดในสิ่งที่เป็ความผิดทั้งหมด ทั้งความผิดที่ยิ่งใหญ่และความผิดที่เบากว่า

ซึ่งบางครั้งการล่าช้าในการห้ามปรามความชั่วช้าให้ออกไปนั้นก็นับเป็ฮิกมะฮฺอย่างหนึ่งในการตรึงบียะฮฺ เพราะบางทีการห้ามปรามโดยทันทีอาจไม่มีความเหมาะสมอยู่เลย จึงควรมีการวางแผนเพื่อทำการตรึงบียะฮฺในช่วงเวลาที่เหมาะสมมากกว่า ซึ่งหากผู้ตรึงบียะฮฺได้เล็งเห็นแล้วว่า การล่าช้าในการห้ามปราม การรอคอยให้เวลา และสถานที่ที่เหมาะสม เป็สิ่งที่ดีกว่าการกระทำโดยทันทีทันใด ย่อมเป็สิ่งที่อนูมัดให้ทำได้ แต่หากพบว่าหากปล่อยให้ล่าช้าและไม่สามารถปล่อยไว้ได้ การนำเสนอในสิ่งที่ถูกต้องและตรึงบียะฮฺโดยทันที จึงนับเป็สิ่งที่ควรกระทำ ซึ่งในการเลือกวิธีการที่เหมาะสมนั้นดุลยพินิจของมูร็อบบียจึงเป็สิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

ดังนั้น การตรึงบียะฮฺด้วยการฝึกให้เกิดความเคยชิน แบบค่อยเป็นค่อยไป เป็วิธีการตรึงบียะฮฺที่ใช้การกระทำอย่างสม่ำเสมอ หรือการฮิสติกอมะฮฺ ในภาษาอาหรับนั่นเอง สำหรับการใช่วิธีการตรึงบียะฮฺด้วยวิธีการนี้นั้น แบ่งได้เป็สองอย่าง นั่นคือ การปรับแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยการให้ลด ละ เลิก ในสิ่งที่ต้องห้าม และค่อย ๆ ทำฝึก หัด จนเคยชิน ในสิ่งที่ส่งเสริมให้ปฏิบัติ และเป็เป็นการกระทำโดยซ้ำ ๆ เป็ประจำจนกระทั่งสามารถจดจำวิธีการได้และเคยชินจนกลายเป็วิถีในชีวิตประจำวันในที่สุด

ซึ่งการตรึงบียะฮฺโดยวิธีการนี้ มีทั้งบทบัญญัติจากอัลลอฮฺที่ได้ส่งมายังมนุษย์ ผ่านท่านนบี และการฝึกบุคคลที่สามารถพบเห็นการตรึงบียะฮฺโดยวิธีการนี้แล้วประสบความสำเร็จ ได้แก่ การฝึกในเรื่องของการดูอาอฺ การละหมาด กิจวัตรประจำวัน เป็นต้น

2.3.5 การตรึงปีศาจด้วยการลงโทษ

Abdu Al-Rahman Al-Khalawee (1984) ได้กล่าวไว้ว่า การตรึงปีศาจด้วยการลงโทษ มีกล่าวไว้ในอัลกุรอาน ดังต่อไปนี้

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ
 جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُولَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ﴿٦﴾ إِنَّ
 الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ
 ﴿٧﴾ جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
 الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۖ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ
 ﴿٨﴾ ذَلِكَ لِمَنْ حَسِبَ رَبَّهُ

ความว่า แท้จริงบรรดาผู้ปฏิเสธศรัทธาในหมู่ะฮุลลูกิตาบและบูชาเจว็ดนั้นจะอยู่ในนรกยะฮันนัม พวกเขาเป็นผู้พำนักอยู่ในนั้นตลอดกาล คนเหล่านั้นพวกเขาเป็นมนุษย์ที่ชั่วช้ายิ่ง แท้จริง บรรดาผู้ศรัทธาและประกอบความดีทั้งหลาย คนเหล่านั้น พวกเขาเป็นมนุษย์ที่ดียิ่ง การตอบแทนของพวกเขาคือสวนสวรรค์หลากหลายอันสถาพร ณ เบื้องล่างของมันมีลำน้ำหลายสายไหลผ่าน พวกเขาเป็นผู้พำนักอยู่ในนั้นตลอดกาล อัลลอฮฺทรงปิติต่อพวกเขา และพวกเขาก็ยินดีในพระองค์ นั่นคือสำหรับผู้ที่ถูกวางโทษของพระองค์”

(อัลบัยยีนะฮฺ : 6-8)

لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرْجٌ وَلَا عَلَى
 الْمَرِيضِ حَرْجٌ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ
 تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَنْ يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا

ความว่า ไม่เป็นการลำบากอันใดแก่คนตาบอดและไม่เป็นการลำบากใจ
 อันใดแก่คนพิการและไม่เป็นการลำบากใจอันใดแก่คนป่วยแต่ถ้าผู้ใดเชื่อ
 ฟังปฏิบัติตามอัลลอฮ์และเราะซูลของพระองค์ พระองค์จะทรงให้เขาเข้าสู่
 สวนสวรรค์หลากหลาย ณ เบื้องล่างมีธารน้ำหลายสายไหลผ่าน ส่วนผู้ใด
 ผินหลังออกพระองค์จะทรงลงโทษเขาด้วยการลงโทษอันเจ็บปวด

(อัล-พัตหุ : 17)

3. กระตุ้นด้วยข่าวดี (ตรัสรับ)

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ
 الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

ความว่า และบรรดาผู้ที่ศรัทธา และประกอบสิ่งที่ดีงามทั้งหลายนั้น ชน
 เหล่านี้แหละคือชาวสวรรค์โดยที่พวกเขาจะพำนักอยู่ในสวรรค์โดยที่พวก
 เขาจะพำนักอยู่ในสวรรค์ตลอดกาล

(อัลบะเกาะเราะฮ์ : 82)

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ

ความว่า แท้จริงบรรดาผู้ยำเกรงนั้นจะได้อยู่ในสวนสวรรค์ และ
 ความสุขสำราญ

(อัลญุร : 17)

﴿ وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا

السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٣﴾

ความว่า และพวกเจ้าจงรีบเร่งกันไปสู่การอภัยโทษจากพระเจ้าของพวกเขา
เจ้า และไปสู่สวรรค์ซึ่งความกว้างของมันนั้น คือบรรดาชั้นฟ้าและ
แผ่นดิน โดยที่มันถูกเตรียมไว้สำหรับบรรดาผู้ที่ยำเกรง

(อาลิอิมรอน : 133)

ลำทับด้วยข่าวร้าย (ต้อฮีบ)

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا

إِن كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّن

اللَّهِ وَرَسُولِهِ ۗ وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا

تُظْلَمُونَ وَلَا تَظْلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾

ความว่า บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย! พึงยำเกรงอัลลอฮ์เถิด และจงละเว้น
ดอกเบี้ยที่ยังเหลืออยู่เสีย หากพวกเจ้าเป็นผู้ศรัทธา และถ้าพวกเจ้ามิได้
ปฏิบัติตาม ก็พึงรับรู้ไว้ด้วยซึ่งสงครามจากอัลลอฮ์ และเราะซูลของ
พระองค์และหากพวกเจ้าสำนึกผิดกลับเนื้อกลับตัวแล้ว สำหรับพวกเจ้า
ก็คือต้นทุนแห่งทรัพย์สินของพวกเจ้า โดยที่พวกเจ้าจะได้ไม่อธรรม และไม่
ถูกอธรรม

(อัลบะเกาะเราะฮ์ : 278-279)

إِلَّا تَنْفِرُوا يُعَذِّبِكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلَ قَوْمًا
غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّهُ شَيْئًا ۗ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ

قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾

ความว่า ถ้าหากพวกเจ้าไม่ออกไป พระองค์ก็จะทรงลงโทษพวกเจ้า
อย่างเจ็บปวด และจะทรงให้พวกหนึ่งอื่นจากพวกเจ้ามาแทน และพวก
เจ้าไม่สามารถจะยังความเดือดร้อนให้แก่พระองค์ได้แต่อย่างใด
และอัลลอฮ์นั้นทรงเดชานุภาพเหนือทุกสิ่งทุกอย่าง

(อัตเตาบะฮ์ : 39)

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا

نَكَالًا مِّنَ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٣٨﴾

ความว่า และขโมยชายและขโมยหญิงนั้นจงตัดมือของเขาทั้งสองคน
ทั้งนี้เพื่อเป็นการตอบแทนในสิ่งที่ทั้งสองนั้นได้แสวงหาไว้ และเพื่อเป็น
เยี่ยงอย่างการลงโทษจากอัลลอฮ์และอัลลอฮ์นั้นทรงเดชานุภาพ ทรง
ปรีชาญาณ

(อัลมาอิดะฮ์ : 38)

อับดุลลอฮ์ นาซิหฺ อุลวาน (2553:227) ได้กล่าวถึงการลงโทษเด็กไว้ว่า
การลงโทษเด็กเป็นการลงโทษโดยพ่อแม่หรือผู้ที่ให้การศึกษาบรม ในแง่ของปริมาณ
คุณภาพและวิธีการนั้น ต่างกันกับที่ใช้สำหรับคนทั่วไป การลงโทษควรจะเป็นมาตรการขั้น
สุดท้ายในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเด็ก

ท่านอิหม่ามอัล-เมาะซาลีย์ได้กล่าวว่า “พ่อแม่ หรือผู้ให้การศึกษาบรม
เปรียบเสมือนกับนายแพทย์ ซึ่งจะไม่รักษาคนไข้ทุกคนด้วยวิธีหรือตัวยานเดียวกัน แต่จะ
รักษาไปตามอาการเจ็บป่วยของคนไข้แต่ละคนที่แตกต่างกัน”

การลงโทษเด็กตามวิธีการของอิสลามมีดังนี้

1. ปฏิบัติกับเด็กอย่างสุภาพอ่อนโยนและมีความเมตตา

ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวถึงการปฏิบัติกับเด็กอย่างสุภาพอ่อนโยนและมีความเมตตาไว้ว่า “จงอ่อนโยน และหลีกเลี่ยงความรุนแรง และความหยาบคาย”

2. พิจารณาในธรรมชาติของเด็กที่จะต้องถูกลงโทษ

เด็กนั้นมีความฉลาด มีความยืดหยุ่น และการตอบสนองที่แตกต่างกัน อารมณ์ของพวกเขาก็มีความแปรปรวนที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นเงียบขรึม รักสงบ การยึดถือทางสายกลาง หงุดหงิด ชักงวล รวมถึงการมีอารมณ์ที่ดุเดือดรุนแรง ลักษณะอารมณ์ทั้งหมดนี้ถูกกำหนดจากลักษณะที่ถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ ในการอบรมเลี้ยงดู และการให้การศึกษา

การมองเด็กด้วยสายตาที่แสดงถึงความไม่พอใจนั้น เพียงพอที่จะหยุดและขัดเกลาวงพวกเขา เด็กบางคนอาจต้องใช้การว่ากล่าวตักเตือนซึ่งเป็นการลงโทษอย่างหนึ่ง ผู้ให้การอบรมอาจต้องใช้ไม้เรียวหากพูดกันดี ๆ แล้วไม่เกิดผลในทางที่ดีขึ้นเลย

บรรดานักวิชาการเกี่ยวกับการศึกษาอิสลามหลายท่านมีความเห็นว่า ผู้ให้การศึกษาอบรมนั้นไม่ควรใช้วิธีการทำโทษเด็ก ยกเว้นในกรณีที่รุนแรงจริง ๆ และต้องไม่ตีเด็กนอกจากหลังจากที่ได้ทำการชู้และไกล่เกลี่ยแล้ว ซึ่งอาจจะทำให้เกิดผลที่มีประสิทธิภาพในการขัดเกล่าเด็ก และสร้างระเบียบแก่เขาทางด้านจริยธรรมและจิตใจ

ในหนังสือ อัลมุกออดิมะฮฺของท่านอิมาม คอลดุน กล่าวว่า ความรุนแรงมากเกินไปจะทำให้เด็กคุ้นเคยกับความเฉื่อยชา ชี้ขาด และหลีกเลี่ยงหนีไปจากความจำเป็นของชีวิต ท่านได้กล่าวไว้ว่า

“คนที่ถูกเลี้ยงดูด้วยความรุนแรงและการบีบบังคับ ไม่ว่าจะเป็นผู้เรียนหรือคนรับใช้ ความอภัยจะเข้าเกาะกุมเขา ทำให้เขาไม่มีความหวังในชีวิต เฉื่อยชา และเกียจคร้าน มันจะผลักดันให้เขาเป็นคนโกหก เจ้าเล่ห์เพทุบายเพราะกลัวว่าจะมีมืออื่นเข้ามาปราบเขา มันจะกล่อมเกล่าให้เขาเป็นคนที่มึนเมา เหลี่ยม ปลิ้นปล้อน หลอกหลวง ซึ่งจะกลายเป็นนิสัย และพฤติกรรมประจำตัว และจะทำลายความเป็นมนุษย์ของเขา

ดังนั้น การตักเตือนด้วยการลงโทษ เป็นการตักเตือนที่ใช้วิธีการตำหนิ การตี การภาคทัณฑ์ หรือให้บำเพ็ญประโยชน์ นับเป็นวิธีการตักเตือนที่มูร้อบปียะฮฺส่วนใหญ่ ลงความเห็นว่า ควรเป็นการตักเตือนวิธีสุดท้ายที่นำมาใช้ ซึ่งในการตักเตือนด้วยวิธีการนั้นๆ ต้องเป็นการกระทำด้วยความเมตตาและต้องเข้าใจธรรมชาติของผู้ที่ถูกลงโทษ โดยที่ไม่มีอคติใด ๆ กับผู้ที่มีมูร้อบปียะฮฺจะต้องลงโทษ และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ไม่ว่าจะลงโทษด้วยวิธีการใด สิ่งสำคัญที่มูร้อบปียะฮฺควรตระหนักก็คือ การแสดงให้เห็นให้ผู้ถูกลงโทษได้ทราบถึงความรู้สึก ห่วงใย และหวังดีของมูร้อบปียะฮฺที่อยากให้ผู้นั้นเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กอchem มะแซ (2556:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี

ผลการวิจัย พบว่า

1. ระดับสภาพปัญหาการพัฒนาครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการเปรียบเทียบระดับสภาพปัญหาการพัฒนาครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน วุฒิการศึกษา และขนาดของสถานศึกษาต่างกันโดยภาพรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี ทั้ง 9 ด้าน พบว่าด้านการปฐมนิเทศ ควรมีการปฐมนิเทศอย่างเป็นระบบและจัดทำคู่มือให้ครูสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง ด้านการฝึกอบรมควรมีการถ่ายทอดความรู้ให้บุคลากรที่ไม่มีโอกาสได้รับการพัฒนาในด้านนี้ ด้านการศึกษาดูงานควรมีการวางแผนและกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน ด้านการสัมมนาควรเลือกหัวข้อสัมมนาจากปัญหาที่มีในโรงเรียน ด้านการศึกษาต่อควรส่งเสริมให้บุคลากรได้ศึกษาต่อโดยการจัดสวัสดิการในการกู้ยืมเงินโรงเรียน ด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการควรเลือกหัวข้อที่สามารถพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู ด้านการเผยแพร่ข่าวสารทางวิชาการควรใช้วิธีการที่หลากหลายในการเผยแพร่ข่าวสารเพื่อให้ครูได้รับข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน ด้านการสอนงานควรพิจารณาบุคลากรที่มีความสามารถในการถ่ายทอด มีความชัดเจนและครอบคลุมในงานที่จะปฏิบัติ และด้านการส่งเสริมการทำผลงานทางวิชาการควรมีการส่งเสริมเพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากรในวิชาชีพของความเป็นครูมืออาชีพ

จรัสย์ ศรีทา (2556:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพความมีจริยธรรมและการพัฒนาจริยธรรมของครูผู้สอน โรงเรียนบ้านมนตรวิทย์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 3 ประชากรที่เกี่ยวข้องในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียนของโรงเรียนบ้านมนตรวิทย์วิทยา ในปีการศึกษา 2547 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า และแบบปลายเปิด จำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ แบบสอบถามผู้บริหารสถานศึกษาและนักเรียนเกี่ยวกับสภาพความมีจริยธรรมและการพัฒนาจริยธรรมของครูผู้สอน และแบบสัมภาษณ์ จำนวน 2 ฉบับ

สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและนักเรียนเกี่ยวกับประโยชน์และแนวทางพัฒนาจริยธรรมของครูผู้สอน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า 1. สภาพความมีจริยธรรมของครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษาและนักเรียน มีความคิดเห็นว่า สภาพความมีจริยธรรมของครูผู้สอนโดยรวม เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยคะแนนจากมากไปหาน้อยดังนี้ ความซื่อสัตย์ ความอดุสาหะ ความสามัคคี ความรับผิดชอบ และความยุติธรรม 2. การพัฒนาจริยธรรมของครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษาและนักเรียน เห็นว่า สามารถช่วยแก้ไขปัญหาด้านความประพฤติของครูได้ โดยทำให้ครูมีความประพฤติที่ดีขึ้นและปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม มีความเป็นระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ ครูมีเหตุผลกับนักเรียนมากขึ้น และครูเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน 3. ปัจจัยที่มีส่วนส่งเสริมและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาจริยธรรมของครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและนักเรียน เห็นว่า ครูควรเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม การสอดส่องดูแล ติดตามและเอาใจใส่ของผู้บังคับบัญชา การช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างเพื่อนครู การอยู่ร่วมกันแบบกัลยาณมิตรของผู้ร่วมงาน บรรยากาศในการทำงานเป็นทีมมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ภาระงานของครูที่มีมากเกินไป งบประมาณที่ใช้ในการพัฒนาจริยธรรมไม่เพียงพอ และตัวของครูที่มีความอดทนและตั้งใจ ความร่วมมือร่วมใจของครู และความรักใคร่สามัคคีของคณะครู 4. ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาจริยธรรมของครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา และนักเรียน เห็นว่า ควรมีรูปแบบการพัฒนาจริยธรรมของครูที่เหมาะสม การพัฒนาจนถึงขั้นนำไปใช้เป็นตัวอย่งที่ดีแก่นักเรียนและสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติตนและนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียนได้ และผู้บังคับบัญชาควรมีการติดตามประเมินผลการพัฒนาจริยธรรมของครูผู้สอนเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง 5. ประโยชน์ของการพัฒนาจริยธรรมตามความเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอนและนักเรียน พบว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมมีประโยชน์พัฒนาด้านจิตใจของครูทำให้จิตใจสงบ ครูมีความประพฤติและปฏิบัติตัวดีขึ้น ช่วยให้ครูมีความมุ่งมั่นในการทำงาน ครูเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน และทำให้มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดของครู 6. แนวทางในการปรับปรุงการพัฒนาจริยธรรมครูผู้สอน ตามความเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน พบว่า ควรมีรูปแบบการพัฒนาจริยธรรมที่ทันสมัยและเหมาะสมกับความเป็นครู การประเมินผลการพัฒนาจริยธรรมเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง การนำหลักธรรมมาใช้ในการปฏิบัติในการทำงาน การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลอื่น การจัดสภาพแวดล้อมด้านบุคคลไปพร้อมกัน และการพัฒนาจริยธรรมของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกัน

ธนกร อินทขันธ์ (2547:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี ตามนโยบายโรงเรียนพี่โรงเรียนน้อง แบบ B การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ

ปัญหา แนวทางแก้ปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี ตามนโยบายโรงเรียนพี่โรงเรียนน้อง แบบ B ระหว่างโรงเรียนพี่โรงเรียนน้อง และความพึงพอใจต่อการดำเนินการตามนโยบาย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี ตามนโยบายโรงเรียนพี่โรงเรียนน้อง แบบ B จำนวน 191 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 39 คน ครูวิชาการ 38 คน ครูประจำชั้น 38 คน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา 37 คน ผู้ปกครอง 39 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามตรวจสอบรายการ แบบสอบถามแบบปลายเปิด และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/ for Windows Version 10.0 ในส่วนของแบบสอบถามปลายเปิดและแบบสัมภาษณ์วิเคราะห์โดย การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี ตามนโยบายโรงเรียนพี่โรงเรียนน้อง แบบ B ตามภารกิจ 6 งานดังนี้ 1. งานวิชาการ โรงเรียนหลักมีความพร้อมในด้านวิชาการ แต่ไม่ต้องการให้ดำเนินการตามนโยบายเนื่องจากมีภาระเพิ่มขึ้น สำหรับโรงเรียนมารวม ต้องการให้ดำเนินการต่อไป 2. งานบุคลากร โรงเรียนหลัก บุคลากรตามเกณฑ์ ก.ค.ไม่เพียงพอและบุคลากรไม่พึงพอใจในการรับนักเรียนมาเรียนรวม การดำเนินงานไม่มีการใช้บุคลากรร่วมกัน โดยในส่วนของโรงเรียนมารวม เมื่อดำเนินการตามนโยบายนี้ทำให้มีบุคลากรพอดี 3. งานกิจการนักเรียน โรงเรียนหลักมีความเห็นว่านักเรียนควรมาถึงโรงเรียนหลักแต่เช้าเพื่อร่วมกิจกรรมก่อนเข้าห้องเรียน 4. งานธุรการ การเงิน และพัสดุ พบว่าทั้ง 2 โรงเรียนได้รับงบประมาณไม่เพียงพอต่อการพัฒนาโรงเรียน 5. งานอาคารสถานที่ พบว่าโรงเรียนหลักมีอาคารสถานที่เพียงพอ โดยมีส่วนที่ต้องปรับปรุงเพียงเล็กน้อย 6. งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนพบว่า ทั้ง 2 โรงเรียนมีการประชุมผู้ปกครองและชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจในนโยบายโรงเรียนพี่โรงเรียนน้อง ปัญหา และแนวทางแก้ปัญหาการบริหารจัดการตามนโยบาย 1. งานวิชาการ ของโรงเรียนหลักมีปัญหาคือ นักเรียนทั้ง 2 โรงเรียนมีความรู้พื้นฐานต่างกัน ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ปัญหาคือ ควรสอนซ่อมเสริม ส่วนโรงเรียนมารวมมีปัญหาคือ ขาดการวางแผนร่วมกัน ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ปัญหาคือ ควรวางแผนทางด้านวิชาการร่วมกัน 2. งานบุคลากรของโรงเรียนหลักมีปัญหาคือ ภาระงานเพิ่มขึ้นในขณะที่ครูเท่าเดิม ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ปัญหาคือ ควรจัดสรรบุคลากรเพิ่มตามจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้น ส่วนโรงเรียนมารวมมีปัญหาคือ ครูขาดขวัญกำลังใจ ขาดความมั่นใจในสถานศึกษา มีข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ปัญหาคือ ให้ขวัญกำลังใจ และสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับสถานภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก 3. งานกิจการนักเรียนของโรงเรียนหลักมีปัญหา คือ ต้องการให้นักเรียนเดินทางไปถึงโรงเรียนแต่เช้า และกลับตรงเวลา เพื่อให้นักเรียนได้

ร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนมารวมมีปัญหาคือ ขาดการวางแผนร่วมกัน ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ปัญหาคือ ทั้ง 2 โรงเรียนควรมีการประชุมร่วมกัน เพื่อหาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม และร่วมกันวางแผนกิจกรรมตลอดปี 4. งานธุรการ การเงิน และพัสดุของโรงเรียนหลักมีปัญหาคือ ค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภค และค่าวัสดุ อุปกรณ์ เพิ่มขึ้น แต่เงินค่ารายหัวของนักเรียนมารวมเรียนยังอยู่ที่โรงเรียนเดิม โรงเรียนมารวมมีปัญหาคืองบประมาณไม่เพียงพอ ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ปัญหา คือควรจัดสรรงบประมาณเป็นกรณีพิเศษให้กับโรงเรียนหลักและโรงเรียนมารวม 5. งานอาคารสถานที่ของโรงเรียนหลักมีปัญหาคือ นักเรียนมารวมเรียนแล้วทำให้ห้องเรียนคับแคบ โต๊ะเก้าอี้ไม่เพียงพอ มีข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ปัญหาคือ ควรจะแยกห้องเรียน และจัดสรรบุคลากรเพิ่มตามเกณฑ์ หรือขอครูโรงเรียนมารวมที่เกินเกณฑ์มาช่วย ในส่วนของโรงเรียนมารวมมีปัญหาคือ อาคารสถานที่ดูแลไม่ทั่วถึงทำให้ทรุดโทรม มีข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ปัญหาคือ ควรมีการติดตามการใช้ การดูแล และการบำรุงรักษาอาคารสถานที่ 6. งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนหลักและโรงเรียนมารวมมีปัญหาเหมือนกัน คือ ขาดการประชุมชี้แจงร่วมกัน ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ปัญหาคือ ผู้บริหารครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครอง ทั้ง 2 โรงเรียนควรประชุมร่วมกันเพื่อสร้างความเข้าใจในนโยบาย ในส่วนความพึงพอใจของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ปกครองในการเตรียมความพร้อม ทั้งโรงเรียนหลักและโรงเรียนมารวม ส่วนใหญ่พึงพอใจเข้าร่วมประชุมปรึกษารับฟังนโยบาย และเตรียมความพร้อมเพื่อดำเนินการตามนโยบาย ในชั้นดำเนินการพอใจการจัดกิจกรรมของโรงเรียน การจัดโครงการอาหารกลางวัน การดูแลเรื่องความปลอดภัยในการเดินทางและชั้นผลดำเนินการทั้ง 2 โรงเรียนพอใจการดูแลสุขภาพของนักเรียน

มนุศักดิ์ โต๊ะเถื่อน (2553: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวคิดและวิธีการปลูกฝัง อักลาคในอิสลาม สภาพปัญหาและแนวทางการปลูกฝังอักลาคแก่นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสารและการศึกษาภาคสนาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการปลูกฝังอักลาคมีจำนวน 364 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้ในการพิจารณาแนวทางการปลูกฝังอักลาคมีจำนวน 20 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสังเคราะห์เนื้อหา และสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีของความสอดคล้องระหว่างข้อความ ผลการวิจัยพบว่า

1) การปลูกฝังอักลาคในอิสลามมีเป้าหมายเพื่อสร้างมุสลิมที่สมบูรณ์ทั้งในด้านการศรัทธา และการปฏิบัติตามบทบัญญัติของศาสนา ผู้ทำหน้าที่ปลูกฝังจะต้องมีความบริสุทธิ์ใจ ความยำเกรง ความรอบรู้ ความสุภาพ และความตระหนักว่าเป็นงานที่จะถูกสอบสวนและมีผลตอบแทนในโลกนี้และโลกหน้า ลักษณะพิเศษของการปลูกฝังอักลาค

ในอิสลาม คือ การปลูกฝังหลักการศรัทธา การปลูกฝังแบบองค์รวม การปลูกฝังแบบต่อเนื่อง และการปลูกฝังแบบมีส่วนร่วม ส่วนวิธีการปลูกฝังอัลลากในอิสลามมี 6 วิธีการ ได้แก่ 1) วิธีการสร้างแบบอย่างที่ดี 2) วิธีการสร้างแรงจูงใจ 3) วิธีการตักเตือน 4) วิธีการนำเสนอประวัติศาสตร์อิสลาม 5) วิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังอัลลากอย่างสม่ำเสมอ 6) วิธีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี

2) สภาพการปลูกฝังอัลลากแก่นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า โรงเรียนใช้วิธีการตักเตือนมีสภาพจริงมากที่สุด รองลงมาคือวิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังอัลลากอย่างสม่ำเสมอ วิธีการสร้างแบบอย่างที่ดี วิธีการนำเสนอประวัติศาสตร์อิสลาม วิธีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี และวิธีการสร้างแรงจูงใจน้อยที่สุด ส่วนปัญหาการดำเนินการปลูกฝังอัลลากแก่นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า วิธีการสร้างแรงจูงใจและวิธีการจัดการสภาพแวดล้อมที่ดีมีปัญหาการดำเนินการมากที่สุด รองลงมาคือวิธีการตักเตือน และวิธีการสร้างแบบอย่างที่ดี วิธีการนำเสนอประวัติศาสตร์อิสลาม และวิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังอัลลากอย่างสม่ำเสมอที่น้อยที่สุด

3.1) แนวทางการสร้างแบบอย่างที่ดี ได้แก่ โรงเรียนกำหนดวิสัยทัศน์และนโยบายมุ่งพัฒนาให้บุคลากรทุกคนประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี จัดให้มีการคัดสรรและการนิเทศครูผู้สอนการติดตามดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด การกำหนดแหล่งเรียนรู้แบบอย่างและการจัดสรรงบประมาณสำหรับจัดโครงการสนับสนุนการสร้างแบบอย่างที่ดี

3.2) แนวทางการสร้างแรงจูงใจ ได้แก่การเริ่มต้นการสอนด้วยการกล่าวพระนามของอัลลอฮ์ ﷻ การจัดโครงการสร้างแรงจูงใจ การมอบรางวัลนักเรียนที่มีอัลลากดี การให้โอกาสนักเรียนที่ทำความผิดปรับปรุงตัว การรายงานผู้ปกครองทราบความประพฤติของนักเรียน และการส่งเสริมการใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย

3.3) แนวทางการตักเตือน ได้แก่ การสร้างคู่มือการปฏิบัติตน สำหรับครูผู้สอนและนักเรียน การสนับสนุนให้กรรมการนักเรียนดูแลเพื่อนและรุ่นน้อง การกำหนดให้นักเรียนมีครูที่ปรึกษา สร้างความใกล้ชิด และให้คำแนะนำแก่นักเรียน การกำหนดขั้นตอนการตักเตือน และการจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดโครงการอบรมอัลลากแก่นักเรียน

3.4) แนวทางการนำเสนอประวัติศาสตร์อิสลาม ได้แก่การสอนและการบูรณาการในรายวิชาเรียน การจัดแหล่งเรียนรู้ การเชิญผู้มีความรู้ บรรยายประวัติศาสตร์อิสลาม และการจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดทำสื่อการสอนประวัติศาสตร์อิสลาม

3.5) แนวทางการจัดกิจกรรมการปลูกฝังอัลลากอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ การจัดกิจกรรมต่อเนื่องระหว่างภาคการศึกษา เช่น กิจกรรมปลูกฝังศรัทธา กิจกรรมประจำวัน และกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา การติดตามประเมินผล การแนะนำผู้ปกครอง ให้เห็นความสำคัญของกิจกรรมและการจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดโครงการอบรมอัลลากแก่นักเรียน

3.6) แนวทางการจัดการสภาพแวดล้อมที่ดี ได้แก่การสร้างสำนักกรีฑาสิ่งแวดล้อม การจัดภูมิทัศน์สวยงาม การรณรงค์รักษาความสะอาด การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการปลูกฝังอัลลาก การร่วมมือกับชุมชนและการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดการสภาพแวดล้อมที่ดี

ยุทธนา เกื้อกุล (2550: บทคัดย่อ) ได้ศึกษารูปแบบการสอนและวิทยาการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ โดยศึกษาจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ และจากทัศนะของบรรดานักปราชญ์มุสลิมผลการศึกษาพบว่า 1) รูปแบบการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การสอนเป็นรายบุคคล และการสอนเป็นรายกลุ่ม. 2) วิธีสอนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มีความโดดเด่นและมีความหลากหลาย ซึ่งประกอบไปด้วยวิธีสอนที่สำคัญ ได้แก่ วิธีสอนแบบบรรยาย วิธีสอนแบบสาธิต วิธีสอนแบบอภิปราย วิธีสอนแบบฝึกฝนและปฏิบัติ วิธีสอนแบบใช้คำถาม วิธีสอนแบบตั้งคำถาม วิธีสอนแบบตั้งข้อสงสัยและตั้งข้อสงสัย วิธีสอนแบบอุปมาอุปไมย วิธีสอนแบบเล่าเรื่อง และวิธีสอนโดยการแสดงเป็นแบบอย่าง. 3) เทคนิคการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะและมีความหลากหลายเช่นเดียวกัน ซึ่งประกอบไปด้วยเทคนิคที่สำคัญ ได้แก่ เทคนิคการสอนแบบค่อยเป็นค่อยไปที่ละขั้นตอน เทคนิคการให้ความสำคัญต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล เทคนิคการสร้างความสนใจ เทคนิคการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนเทคนิคการสร้างความเป็นมิตรกับผู้เรียน เทคนิคการสอนแบบหยอกล้อ เทคนิคการสอนโดยการเจียบและยอมรับ เทคนิคการสอนโดยการสาบานยืนยัน เทคนิคการสอนแบบเน้นย้ำ และเทคนิคการสอนตามกาลเทศะและผลจากการศึกษาพบว่า ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มิได้จำกัดวิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจงในการสอนแต่ละครั้งของท่าน แต่ท่านจะใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละบทเรียน และตามสถานการณ์ที่หลากหลาย ดังนั้น วิทยาการสอนของท่านจึงเป็นวิทยาการสอนที่สมบูรณ์ และได้ถ่ายทอดจวบจนมาถึงปัจจุบัน

ศักดิ์ดา เซวิเศษ (2553: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาหลักคำสอนศาสนาอิสลามว่าด้วยเรื่องการพัฒนาตน ศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาตนและการนำหลักการพัฒนาตนในอิสลามมา ประยุกต์ใช้ในกิจกรรมของนักศึกษา ในองค์กรนักศึกษามุสลิมของสถาบันอุดมศึกษา ใน 5 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ โดยศึกษาภาคเอกสารจาก

คัมภีร์อัลกุรอาน อัลหะดีษ และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และศึกษาภาคสนามจาก นักศึกษามุสลิมในองค์กรนักศึกษามุสลิมของสถาบันอุดมศึกษา 12 สถาบัน ใน 5 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สงขลา และสตูล กลุ่มเป้าหมายที่ ทำการศึกษาประกอบด้วย นักศึกษา จำนวน 224 คน ผู้นำองค์กร (ประธานชมรม) จำนวน 12 คน คณะกรรมการบริหารองค์กร จำนวน 12 คน วิธิดำเนินการวิจัย โดยใช้ การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การ วิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการทางสถิติและ การวิเคราะห์เนื้อหา จากการวิจัยพบว่า นักศึกษา กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ผ่านการศึกษาโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม หลักคำสอนของอิสลาม ว่าด้วยการพัฒนาตนได้บูรณาการเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมประจำของ องค์กรนักศึกษานอกจากนั้น กลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มมีทัศนคติเชิงบวกระดับมากถึงมากที่สุดต่อการนำ หลักการดังกล่าวมาใช้ในกิจกรรมขององค์กรและชีวิตประจำวันของนักศึกษา ทั้งนี้ปัญหา สำคัญ ของการจัดกิจกรรมนักศึกษา คือ การขาดความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมจาก นักศึกษาบางส่วน และเพื่อให้การจัดโครงการพัฒนาตนต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จ จำเป็นต้อง ขยายการสนับสนุนด้านงบประมาณและการประชาสัมพันธ์ เพราะฉะนั้นกิจกรรมของ องค์กรในมหาวิทยาลัยของนักศึกษามุสลิมได้รับผลกระทบจาก หลักคำสอนอิสลามเรื่อง การพัฒนาตนอย่างเห็นได้ชัด และกิจกรรมดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของรัฐในการ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควรได้รับการสนับสนุนเพิ่มขึ้น

อาซีซัน เกปัน (2555:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดสตูล มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เปรียบเทียบสภาพปัญหา และแนวทางการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสตูล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้เป็นผู้บริหารและครูผู้สอน จำนวน 159 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น แบบสอบถาม ส่วนแบบสัมภาษณ์จะใช้เก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 คน สถิติที่ใช้ ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าทดสอบ t และวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว

ผลการวิจัย พบว่า

1) สภาพการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนในโรงเรียน มัธยมศึกษาจังหวัดสตูล ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก และพบว่า โรงเรียนใช้วิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม มีสภาพ การปฏิบัติจริงมากที่สุด ส่วนปัญหา การดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับ น้อย และพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำ ชุมชน มีปัญหาการดำเนินการมากที่สุด

2) การเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดสตูล จำแนกตามตัวแปร เพศ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และขนาดของโรงเรียน พบว่า ผู้ที่มีเพศ ตำแหน่ง และวุฒิการศึกษาที่ต่างกัน ทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นขนาดของโรงเรียน ที่พบว่ามีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

3) แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสตูล ปรากฏดังนี้ คือ แนวทางการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การสอดแทรกเนื้อหาด้านคุณธรรมจริยธรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยการสร้างสร้างจิตสำนึก และบูรณาการกับการปฏิบัติตนตามแนวทางอิสลาม แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับหลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม โดยเน้นการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ปกครองและชุมชนควรมีส่วนร่วม ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ด้วยการเริ่มต้นจากที่บ้าน และมีการติดตามนักเรียนอย่างจริงจัง แนวทางการสร้างแบบอย่างที่ดี ได้แก่ มีการปลูกฝังและปลูกจิตสำนึกที่ดีให้กับนักเรียน ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในทุกเรื่อง แนวทางการสร้างแรงจูงใจ ได้แก่ มีการกระตุ้น ส่งเสริม ให้อาหารรางวัล มอบเกียรติบัตร และชมเชย นักเรียนปฏิบัติในทางที่ดีตามแบบอย่างของอิสลาม แนวทางการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม ได้แก่ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามหลักการอิสลามให้หลากหลาย เช่น ส่งเสริมนักเรียนในเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ จัดค่ายคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ได้แก่ การปลูกฝังให้นักเรียนรักโรงเรียน จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม

ฮอซาลี บินล่าเต๊ะ (2552:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาหลักการจัดการศึกษาอิสลามของผู้บริหารและครูอิสลามศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดปัตตานี

ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับการดำเนินการตามหลักการจัดการศึกษาอิสลามของผู้บริหารในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดปัตตานี ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านหลักสูตรการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

2) ระดับการดำเนินการตามหลักการจัดการศึกษาอิสลามของครูอิสลามศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดปัตตานี ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

3) ผลเปรียบเทียบระดับการดำเนินการตามหลักการจัดการศึกษาอิสลามของครูอิสลามศึกษา ที่มี เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดโรงเรียน

ต่างกัน มีระดับ การดำเนินการโดยภาพรวมแตกต่างกัน ยกเว้นครูอิสลามศึกษาที่มีเพศอายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน ต่างกัน มีระดับการดำเนินการตามหลักการจัดการศึกษาในอิสลามไม่แตกต่างกัน

4) ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขเกี่ยวกับหลักการจัดการศึกษาอิสลามของผู้บริหารใน 2 ด้าน ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ การดำเนินการตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ตั้งไว้ไม่บรรลุผลเท่าที่ควร โรงเรียนควรแก้ปัญหาด้วยการจัดอบรม สัมมนา กระบวนการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้เชิงปฏิบัติการ ปัญหาหลักสูตรแต่ละโรงเรียนไม่เป็นมาตรฐานเดียวกันโรงเรียนควรแก้ปัญหาด้วยการจัดทำหลักสูตรอย่างเป็นเอกภาพระหว่างโรงเรียน โดยเริ่มจากกลุ่มโรงเรียนเครือข่าย ส่วนปัญหาของครูอิสลามศึกษาใน 3 ด้าน ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ไม่ตรงต่อเวลา โรงเรียนควรแก้ไขด้วยการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับครู ปัญหาการแต่งกายไม่สุภาพ โรงเรียนควรมีระเบียบบังคับเรื่องการแต่งกายที่ชัดเจนและครูทุกคนต้องปฏิบัติตามปัญหาครูใช้เทคนิควิธีในการสอนแบบเดิม ๆ ครูต้องแก้ปัญหานี้ด้วยการหมั่นศึกษาหาความรู้ เทคนิควิธีการสอนใหม่ๆ อยู่เสมอเพื่อนำมาใช้ในการสอน

ดังนั้น จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า วิธีการดาร์บีเยฮ์นักเรียนมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ในการพัฒนาบุคคล เพราะเป็นปัจจัยหลักที่จะส่งเสริมให้บุคคลเป็นผู้ที่มีคุณภาพและมีความสุขในการดำเนินชีวิต

ผู้วิจัยในฐานะผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการการศึกษาอิสลาม และตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่มีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี จากการยอมรับชมเชยที่ถูกรับ ซึ่ง เป็นวิธีการที่มีคุณค่าทั้งในด้านสังคมทั่วไป และการปฏิบัติตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิธีการดาร์บีเยฮ์นักเรียนในโรงเรียนเรียนหาดีใหญ่วิทยาคาร เพื่อเป็นประโยชน์ให้แก่ผู้สนใจจะนำไปใช้เพื่อพัฒนาวงการการศึกษาต่อไป